

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 31.

Måndagen den 9 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel; hvarvid i ordningen förekom

Punkten 9,

som bifölls.

Punkten 10.

Blef jemväl bifallen.

I *punkten 11* hade Utskottet hemställt:

det Riksdagen måtte, med bifall till derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, för det reala elementarläroverkets i Stockholm utveckling med ytterligare två klasser bevilja ett belopp af 5,600 kronor.

*Om anslag till
real-läroverket
i Stockholm.*

Efter föredragning af denna punkt yttrade

Herr Lyth: Det är icke alls min mening att sätta mig emot de anslag i och för ökande af lärarekrafterna vid elementarläroverken i Stockholm, Sundsvall och Oskarshamn som i denna och följande punkter föreslås. Tvärtom! Svenska staten har åtagit sig att tillhandahålla åt vår bildningssökande ungdom fri undervisning vid våra elementarläroverk. Har den gjort så, får den ock underkasta sig konsekvenserna af detta sitt åtagande. Ser man emellertid på kostnaderna för våra elementarläroverk, så kan man nära nog säga, att dessa kostnader i våra dagar gå till lika många millioner, som de för 30 à 40 år sedan gingo till hundratusental. Och ju flera småstäder som uppväxa, desto flera blifva elementarläroverken, för så vidt icke orättvisa skall drabba en kommun, der sådant läroverk finnes vara af behofvet påkalladt.

Under sådana förhållanden kan det väl sättas i fråga, huru vida icke tiden är inne att slå in på en annan väg; ty man kan i sanning

Om anslag till
real-läroverket
i Stockholm.
(Forts.)

vara tveksam, huru vida gagnet och nyttan af dessa elementarläroverk motsvara den enorma kostnad staten för deras upprätthållande måste vidkännas. Jag tror för min del, att så icke är fallet, och jag vill derföre uttrycka den åsigten, att det vore tid att betänka, huru vida man icke borde understödja enskilda elementarläroverk på samma sätt som man gör med enskilda skolor för flickors undervisning, och der fattiga och välfrejdade gossar kunde erhålla fri undervisning, men de som hade råd finge betala undervisningen, åtminstone till hufvudsaklig del. På detta sätt kunde statsverket befrias från de hastigt tillväxande utgifterna för elementarläroverken, på samma gång som en ganska nyttig täflan skulle komma till stånd mellan statens läroverk och de enskilda. Staten borde hålla latinskolor i stiftsstäderna och realskolor i de andra större städerna, der sådana kunde finnas af behovet påkallade. Jag tror en sådan anordning kunde vara af stor nytta och den skulle utan tvifvel bidra till lösning af frågan om undervisningsmetoderna m. m. vid våra elementarläroverk, som ännu icke fått någon lycklig lösning, änskönt de många handa försök som i detta hänseende blifvit gjorda.

Detta är nu en fråga som jag velat framställa, må hända en enfaldig fråga, men som jag velat nedlägga till protokollet på samma gång jag önskar och hoppas, att en kommande Riksdag nöjaktigt må besvara den. Det är detta jag velat säga, ingenting annat.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 12.

Mom. a.

Bifölls.

Mom. b.

Om utvidgning
af läroverket
i Oskarshamn.

I anledning af Kongl. Maj:ts framställning om anvisande från och med år 1878 af 5,600 kronor för läroverkets i Oskarshamn utvidgning från tre- till femklassigt, hade Utskottet, som funnit lämpligast, att den föreslagna utvidgningen endast komme att afse realinien, i förevarande moment hemställt:

att, under vilkor att kommunen bekostade för det utvidgade läroverket fullt ändamålsenlig lokal, måtte från och med år 1878 anvisas för utvidgning på den reala linien af läroverket i Oskarshamn från tre- till femklassigt 5,600 kronor.

Rörande nämnda hemställan anförde

Herr Mæchel: Jag är Stats-Utskottet tacksam, för det Utskottet tillstyrkt Kongl. Maj:ts proposition om anslag till utvidgning af det treklassiga läroverket i Oskarshamn till ett femklassigt, särdeles som detta är en liflig önskan inom samhället och af behovet högeligen påkalladt. Men då Utskottet tillstyrkt detta, har det uppstått såsom

vilkor, att denna utvidgning skulle ske endast på den reala linien. Jag gillar fullkomligt den åsigt Utskottet uttryckt, att den klassiska och reala linien böra skiljas, nemligen vid fullständiga läroverk, men då det endast är fråga om ett femklassigt läroverk, tror jag det icke kunna medföra någon olägenhet, om i 4:de och 5:te klasserna äfven meddelas undervisning i grekiska och latin; kostnaderna blifva icke större utan alldeles desamma. Det är väl sant, att de flesta vid ifrågavarande läroverk hitintills sökt sin utbildning på den reala linien, men några hafva äfven studerat på den klassiska, och det vore hårdt, om föräldrar, som önska att deras barn skola utbildas å denna linie, skola nödgas sända dem till annat läroverk.

På denna grund vill jag framställa det yrkande, att Utskottets förslag må bifallas med utstrykande af orden: "*på den reala linien*" och detta moment sålunda komma att heta: "*för utvidgning af läroverket i Oskarshamn från tre- till femklassigt 5,600 kronor.*"

*Om utvidgning
af läroverket
i Oskarshamn.
(Forts.)*

Herr Abr. Rundbäck: Jag har begärt ordet för att påpeka ett misstag — jag kan nemligen icke se annat än att Utskottet gjort sig skyldigt till ett sådant — och för att yrka samma ändring, som den föregående talaren tillstyrkt. Vi ega icke något femklassigt läroverk, der undervisningen är delad på två linier, utan den är der gemensam för alla lärjungar. Den modifikation i förut gällande grundsats, som skedde derigenom att det skulle vara tillåtligt för en yngling, hvilken så önskade, att i 4:de och 5:te klasserna antingen få undervisning i latin eller egna motsvarande timmar åt engelska språkets läsande eller öfning i teckning, innefattar icke någon fördelning af undervisningen i två linier, utan innebär allenast en valfrihet mellan dessa ämnen. När man således talar om en utvidgning af ett femklassigt läroverk på den reala linien, talar man om någonting, som icke finnes till, enär ett sådant läroverk, som sagdt, icke har undervisningen fördelad på två linier. Nu skulle emellertid, om Utskottets förslag ginge igenom, Oskarshamns läroverk blifva det enda femklassiga läroverket i landet, som skulle få undervisningen sålunda delad. Deraf skulle uppstå den olägenheten, att den af mig nyss nämnda valfrihet skulle komma att upphöra, och derigenom skulle uppkomma svårigheter i många hänseenden för lärjungarnes föräldrar. Rektorns egen son skulle icke kunna få vid detta läroverk studera latin, som han skulle kunna göra vid alla andra femklassiga läroverk. Och hvilka skulle få vinsten af denna anordning? Jo, lärarne. De skulle erhålla 16 timmars mindre undervisning i veckan än lärarne vid alla andra femklassiga läroverk. Man skulle således genom denna anordning bereda lärarne en förmån, men beröfva orten en annan.

Jag tror det allenast vara behöfligt att påpeka detta misstag för att få det rättadt. Det har redan blifvit rättadt i Första Kammaren genom dess beslut att borttaga orden "*på den reala linien*".

Herr Torpadie: Redan förra året, då frågan om en utvidgning af läroverket i Oskarshamn från tre- till femklassigt var å bane, understödde jag densamma. Då frågan i år återkommit och i Stats-

Om utvidgning
af läroverket
i Oskarshamn.
(Forts.)

Utskottet fått en lyckligare utgång, är jag därför tacksam. Ty i olikhet med den ärade representanten från södra Gotland, ser jag med glädje hvarje utveckling af våra offentliga läroverk. Jag tror nemligen, att den stränga kontroll, som egnas statens läroverk och som utgör ett väsentligt vilkor för bibringandet af en sann undervisning, aldrig kan i samma mått vinnas vid de enskilda läroverken som vid de offentliga.

I likhet åter med de talare, som förut i denna fråga uppträdt, kan jag icke se något skäl, hvarför man skulle inskränka den utvidgning af läroverket i Oskarshamn, som nu är i fråga, blott till den reala linien. Jag gifver denna linie all rättvisa och vill för min del icke motsätta mig inrättande af fullständiga reala elementarläroverk, men att åstadkomma sådana, som icke äro så fullständiga, som de böra vara, anser jag icke så litet betänkligt. Herr A. Rundbäck har redan påpekat det besynnerliga deri, att de ynglingar, som vilja hafva undervisning i latin, icke skulle kunna erhålla den vid ett sådant läroverk, oaktadt denna undervisning der skulle kunna meddelas utan att kostnaderna blifva större för staten. Då härtill kommer, att Första Kamraren redan fattat ett sådant beslut, som Herr Mæchel tillstyrkt, ber jag att få förena mig med honom.

Herr Key: Det är alldeles icke på grund af något misstag, som Utskottet föreslagit, att utvidgningen af Oskarshamns läroverk endast må afse den reala bildningslinien, utan Utskottet har gjort detta förslag med full vetskap och vilja. Det är säkerligen icke den ärade talaren från Vexjö obekant, att vi redan nu hafva åtskilliga läroverk, som äro fullständiga på den reala linien. Slår man upp bilagan 7 till statsverkspropositionen, finner man, att å sid. 58 förekommer följande: "Läroverk, fullständiga på reallinien allena, finnas dels i Stockholm, på grund af redan nämnda beslut af åren 1874 och 1875, dels i Vestervik allt sedan 1858. I Sundsvall är genom Kongl. Maj:ts propositioner i denna fråga till Riksdagarne 1873 och 1874 likaledes upprättandet af ett realläroverk afsedt"; och detta läroverks utvidgning till fullständigt elementarläroverk på den reala linien beslutade vi för ett ögonblick sedan i närmast föregående punkten.

Då det just nu blir fråga om att indraga real-öfverklasser, under det att en ändring i fråga om öfverklasserna på den klassiska linien alltjemt låter vänta på sig, så har man med en utvidgning af läroverket i Oskarshamn ensamt på reallinien velat taga ett praktiskt steg framåt, hvarigenom man gifver till känna att läroverkens framtida utveckling böra gå i den rigtning, att det är på *reallinien* läroverken skola utvidgas, ty för den klassiska linien, huru motsträfvig man än varit att reformera, är ändtligen tiden kommen, att den *måste* maka åt sig; det kan icke hjälpas. Skall nu en utveckling af ett läroverk ske, så skall den verkställas på den reala linien, der förhållandena sådant kräfvat.

Oskarshamn är ett raskt framåtskridande samhälle, dess befolkning har på åtta år blifvit fördubblad, den drifver en stor industri samt har en liflig handel, så att alla skäl tala för denna stad att få

sin skola utvecklåd på den reala linien, men att derjemte skapa en utveckling äfven på den klassiska, vore att gå i motsatt riktning mot hvad denna Kammare har uttalat år efter år, nemligen att den icke vill hafva mera undervisning i klassiska språk, än som nu finnes, utan tvärtom inskränka denna. Följaktligen är det med fullt öppna ögon för de konsekvenser, som detta beslut kan medföra, som Utskottet föreslagit detsamma. Skulle förhållandena, som troligt är, så gestalta sig, att Oskarshamn behöfver ett fullständigt läroverk, så får det ett som är fullständigt på reallinien, sådant som Vestervik redan har och som Sundsvall nyss fått; ett dylikt tillvägagående är att fortsätta på den väg Riksdagen redan inslagit.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr *Johan Erik Johansson* inetämde med Herr Key.

Herr Nils Östling: Om här vore fråga om att läroverket i Oskarshamn skulle utvidgas till fullständigt elementarläroverk, skulle jag icke yttra ett ord emot att det skedde på den reala linien, men, då här nu endast är ifrågasatt att utvidga detsamma från tre- till femklassigt, kan jag alldeles icke finna något skäl att sätta detta läroverk i en sådan undantagsställning.

En föregående talare anförde tre läroverk, der det är fallet att endast den reala linien är fullständig, nemligen Stockholm, Vestervik och Sundsvall. Hvad särskildt läroverket i Stockholm beträffar, är detta alldeles riktigt och har skett med flit, emedan man ville hafva ett läroverk, som skilde sig från de öfriga i riket derigenom att reala linien helt och hållet skildes från den klassiska linien. Hvad åter läroverken i Vestervik och Sundsvall angår, är hans påstående i afseende å dem endast riktigt till viss del, men icke fullkomligt. Det är nemligen fullständigt på den reala linien endast i sjetta och sjunde klasserna, men uti den fjerde och femte klassen bibringas vid dessa läroverk ännu i dag undervisning i latin. Som för Herrarne litet hvar torde vara bekant, är grekiska såsom undervisningsämne numera uppflyttadt till sjetta klassen, så att detta ifrågakommer ej i fjerde eller femte klassen.

Nu torde det väl kunna inträffa, att i Oskarshamn och der omkring liggande trakter finnas personer, som icke hysa en så panisk förskräckelse för att låta sina barn läsa latin, och då torde väl icke vara skäl att hindra detta, helst då det kan ske utan ökad utgift för staten. Ty om detta läroverk utvidgas till femklassigt, på sätt Utskottet föreslagit, gestaltar sig förhållandet så i afseende på undervisnings- eller lärotimmarnes antal, att de enligt den läroplan, som nu är uppgjord för de femklassiga läroverken, tillsammans utgöra 140 i veckan. Om jag derifrån afdrager rektors undervisningstid, 20 timmar i veckan, återstå 120, som, fördelade på de fem öfriga lärarne, gör en undervisningstid af tjugufyra timmar i veckan för hvar, således betydligt mycket mindre än lärarnes vid de fullständiga elementarläroverken. Uti detta förhållande ser jag visserligen icke något ondt, ty, om lärarne kunna erhålla förminskad arbetstid, kan det ej annat än gagna läroverket.

*Om utvidgning
af läroverket
i Oskarshamn.
(Forts.)*

Om utvidgning
af läroverket
i Oskarshamn.
(Forts.)

Om åter Kongl. Maj:ts förslag antoges, skulle undervisningstimmarna tillsammans uppgå till 156 eller, med samma afdrag för rektor af tjugu timmar i veckan, 136 timmar, hvilka fördelade på de öfriga lärarne göra 27 timmar på fyra af lärarne och 28 timmar på den femte. Detta är ungefär samma undervisningstid, som de lärare, som undervisa i motsvarande klasser vid statens fullständiga läroverk, måste underkasta sig, och detta oakadt lärjungarnes antal derstädes är dubbelt så stort som nu i Oskarshamn är eller i den närmaste framtiden kan blifva. Jag ser således ingen olägenhet uti att utsträcka lärotimmarnes antal vid Oskarshamns läroverk till 136 i veckan. Under den tid undervisning i engelska meddelas de lärjungar, som deraf vilja begagna sig, kunde ju mycket väl åt dem som sådant önska meddelas undervisning i latin, utan att någon tillökning i kostnader för staten derigenom skulle uppkomma. Detta har äfven Utskottet på sätt och vis påpekat, då det sagt att en dylik förändring af läroverket i Oskarshamn icke skulle medföra någon förhöjning i utgiftsstaten för detsamma, ty antalet lärare blir ju detsamma, antingen latinnet såsom undervisningsämne följer med eller icke.

Deremot kan jag alldeles icke förstå hvad Utskottet åsyftar, då det säger: "för bibringande af kunskaper i denna rigtning torde ett läroverk, som uteslutande afser den reala bildningen, befinnas lämpligare än ett sådant, der undervisningen är delad på båda linierna", ty icke kan väl Utskottet gerna föreställa sig, att Kongl. Maj:t skall utfärda en särskild stadga för Oskarshamns läroverk, hvarigenom undervisningen derstädes skulle bibringas på annat sätt än vid andra läroverk, der undervisning i latin och engelska meddelas i fjerde och femte klasserna.

Under sådana förhållanden, då en större fördel kan beredas Oskarshamns stads befolkning och befolkningen i trakten deromkring och för denna fördels åtnjutande icke ett öre mer behöfver bekostas, kan jag för min del icke inse annat än att det fördelaktigaste vore att bifalla Utskottets förslag med uteslutande af de ord en föregående talare yrkat, så att förslaget skulle lyda sålunda: "att från och med år 1878 må anvisas för utvidgning af läroverket i Oskarshamn från tre- till femklassigt, 5,600 kronor".

I hvilket yrkande jag således ber att få instämma.

Herr Abr. Rundbäck: Jag antog, när jag sist uppträdde, att denna framställning af Stats-Utskottet var ett ofrivilligt misstag, som Stats-Utskottet begått; men jag märker nu, att det är ett frivilligt misstag, hvartill det gjort sig skyldigt, och Stats-Utskottets vice ordförande har konstaterat, att en sammanblandning skett af de femklassiga läroverken med de på reallinien fullständiga. I föregående moment af denna punkt står ett förslag, som vi antagit, utan att ett ord deremot yttrades, nemligen att göra läroverket i Sundsvall fullständigt på den reala linien; och detta har bifallits, emedan der var fråga om att utvidga läroverket med de klasser, som äro öfver den femte. Läroverket behåller likväl den fjerde och femte klassen såsom förut med undervisning i latin, men derefter blir undervisningen blott

på den reala linien. I våra läroverk finnes ingen reallinie förrän öfver den femte klassen, emedan i de lägre klasserna undervisningen är gemensam för alla lärjungarne, så att det är en oformlighet att tala om en reallinie i de lägre klasserna. Följden af att bifalla Stats-Utskottets förslag skulle blifva, att vederbörande skulle nödgas utfärda en särskild läroverksstadga gällande för Oskarshamn, hvarest skulle finnas det enda läroverk i riket, der undervisning i endast realämnen meddelades i de lägre klasserna.

Jag tror således, att vi hafva allt skäl att göra en rättelse; ty det är i sjelfva verket icke fråga om annat vid den nu föredragna punkten.

Hvad för öfrigt beträffar den reala bildningens betydelse, ber jag, att Herr vice Ordföranden i Stats-Utskottet icke måtte insinuera mot mig, att jag icke skulle kunna fatta densamma, då jag en stor del af mitt lif arbetat för att staten måtte tillgodose dess fordringar.

Herr Lyttkens: För min del har jag alltid varit af den åsigt, att vi hafva för många latinskolor i landet. Det vore alldeles tillräckligt, om vi hade en latinskola i hvarje stiftsstad, der de, som behöfde lära detta ämne, skulle kunna erhålla en grundlig undervisning deri. I sammanhang dermed står äfven min åsigt, att man skulle upphäfvä den nu gällande föreskriften att latinets såsom obligatoriskt läroämne skall ingå i de examina, som fordras för att erhålla en stor del af statens embeten. De, som undfått en god realbildning, skulle till en sådan tjänst vara lika berättigade, som de hvilka läst de klassiska språken, ty de äro enligt min tanke lika skickliga dertill.

När jag utgår från en sådan åsigt, är det icke att undra på, om jag icke vill vara med om att utvidga latinläsningen i skolorna, utan att jag deremot på det lifligaste önskar, att latinstudiet måtte inskränkas, ty man börjar allt mer inse, att det praktiska lifvet fordrar något annat än kunskap i latinska språket och att man, som det nu är, låter ynglingarne öda bort alltför mycken tid på latinstudiet. Att Oskarshamn önskar att få båda linierna uppflyttade från tre till fem klasser, kan jag nog förstå, men jag är också viss på, att om detta lyckas, komma, då skolan skall vidare utvidgas till ett fullständigt läroverk, som då naturligtvis skall ske på båda linierna, icke de kostnader att saknas, som man nu säger icke vara behöfliga.

Men det är icke för kostnadernas, utan för principens skull som jag yrkar bifall till Utskottets förslag, att blott en realskola inrättas i Oskarshamn, äfven om derigenom det skulle blifva behöfligt att få en särskild undervisningsstadga för detta läroverk. De timmar, som besparas, derigenom att undervisning i latin icke eger rum, skulle enligt min tanke medföra vida mera gagn, om de användas på undervisning i lefvande språk och naturvetenskaperna.

Herr Key: Jag har visst icke gjort någon insinuation mot den ärade talaren från Vexjö, att han skulle vara afvoigt stämd mot den reala linien. Jag känner nemligen allt för väl hans ifriga verksamhet för folkundervisningens och realbildningens höjande och utveckling, att

*Om utvidgning
af läroverket
i Oskarshamn.
(Forts.)*

Om utvidgning
af läroverket
i Oskarshamn.
(Forts.)

jag skulle kunna tillåta mig något sådant. Men min argumentation utgick från den förutsättningen, att det alldeles icke är nödvändigt, att, hvarje gång utvecklingen af en skola inom en stad skall ske på den reala linien, den klassiska linien skall följa med. Redan nu finner man, såsom synes af Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, att undervisningen i det latinska språket upphörde i Oskarshamn med slutet af höstterminen år 1874. Någon förnyad undervisning i latin och i de högre klasserna derstädes torde väl sålunda icke vara behöflig. Om nu äfven, såsom den siste ärade talaren yttrade, det skulle vara behöfligt att enkom för läroverket i Oskarshamns uppställa en öfvergångsstadga, till dess det hinner blifva fullständigt å realinien, så vågar jag verkligen inbilla mig att deraf icke skulle följa någon särdeles olägenhet. Jag tror, att man ganska väl kan höja läroverket i Oskarshamn från treklassigt till femklassigt blott på den reala linien, och att det lilla särskilda arrangement, som därför må hända måste vidtagas, icke behöfver förutsätta någon vidlyftigare eller större apparat, utan ganska lätt kan låta göra sig, nota bene om man blott har god vilja för sjelfva saken. När staden sedermera hunnit växa till i folkmängd, så att den kan göra anspråk på att få ett fullständigt läroverk på reallinien, så kommer den ock, såsom jag förut yttrat, att i sinom tid få ett sådant.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder blifvit framställda, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels på bifall till samma hemställan med den af Herr Mæchel föreslagna förändring; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering begärdes och företogs, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 12 punkten mom. b af utlåtandet N:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan med uteslutande af orden "på den reala linien".

Röstsedlarne sammanräknades och visade 82 ja mot 76 nej, i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan oförändrad.

Punkten 13.

Bifölls.

Punkten 14.

Utskottet hade hemställt:

att Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af en förhöjning i anslaget till elementarläroverken med 500 kronor, för ökande af rektors vid nya elementarskolan i Stockholm hyresanslag till 1000 kronor, icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Ordet begärdes af

Herr Rubenson, som anförde: Till en början skall jag bedja att få konstatera det faktum, att Utskottet i förevarande punkt ingalunda förklarar att Kongl. Maj:ts proposition är oriktig deruti, att ju icke rektor vid nya elementarskolan i Stockholm bör hafva tillökning i den honom tillerkända hyresersättning af 500 kronor, likasom Utskottet icke heller ifrågasatt, att den förhöjning, som härför är begärd från nämnda summa till 1,000 kronor, är för stor, och med någon kännedom om de nuvarande hushyrornas belopp här i hufvudstaden, lärar väl hvar och en gifva Utskottet rätt deruti. Det är från en annan synpunkt, som Utskottet ansett sig böra afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag uti ifrågavarande punkt, nemligen derföre att, enligt Utskottets åsigt, icke staten utan hufvudstaden bör betala den ifrågasatta tillökningen uti nämnde lärares hyresersättning. Vid sådant förhållande torde det vara skäl att se till, huru vida Stockholms kommun har en sådan skyldighet eller icke. För att kunna göra detta, blir det nödvändigt att gå tillbaka och undersöka, hvilken ställning nya elementarskolan intager i förhållande till öfriga elementarläroverk inom riket. Det befinnes då, att den läroverkskomité, som år 1827 var nedsatt, detta år ingick till Kongl. Maj:t med begäran, att en elementarskola, inrättad efter ämnesläsningsmetoden, måtte till pröfvande af denna metods användbarhet anläggas i hufvudstaden. Detta bifölls af Kongl. Maj:t den 20 Juni 1827, och sålunda uppkom ifrågavarande läroverk. På samma gång anvisade Kongl. Maj:t ett belopp att af statsmedel förskottsvis utgå till aflöning af läroverkets lärare, hvarjemte Kongl. Maj:t förklarade sig vilja sedermera till Rikets Ständer afåta proposition om anslag till samma ändamål. Så skedde äfven, och Rikets Ständer bemyndigade Kongl. Maj:t att af de allmänna anslagen till rikets elementarläroverk använda ett bestämdt belopp till aflöning af lärarne vid ifrågavarande läroanstalt. På detta sätt bestreds dessas aflöning under en längre följd af år, till dess vid riksdagen 1856—1858, i sammanhang med den då företagna omorganisationen af de allmänna läroverken, nya elementarskolan fick sitt särskilda anslag. Emellertid hade Kongl. Maj:t år 1849, genom ett bref den 6 Juli, förklarar, att nya elementarskolan dädanefter skulle vara ett bland statens allmänna läroverk. Nu skulle man möjligen kunna tro, att denna förklaring af Kongl. Maj:t innefattade, att samma skola derigenom skulle hafva förlorat sin undantagsställning såsom profskola; men så är ingalunda förhållandet, ty uti en ännu gällande, af Kongl. Maj:t den 14 Augusti 1856 fastställd stadga för nya elementarskolan i Stockholm heter det

*Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.*

Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)

i 1 §: "Nya elementarskolan i Stockholm är ett af statens fullständiga elementarläroverk, hvilket med dessas gemensamma bestämmelser förenar det särskilda ändamål att vara en ständig i hufvudstaden förlagd profskola, hvarest förbättringar i lärosättet må kunna, med afseende på elementarundervisningens fortgåend utveckling, försökas." Om vi nu sammanställa dessa af mig återopade fakta med hvad allmänna skolstadgan bestämmer i afseende på kommunernas skyldighet att bekosta rektor hyresersättning eller gifva honom bostad, tror jag det skall blifva klart för hvar man, att Stockholms stad icke kan anses lagligen förpligtad att gifva rektor vid nya elementarskolan någon hyresersättning eller bestå honom med bostad. Det förekommer nemligen, såsom ett allmänt stadgande i läroverksstadgan af den 29 Januari 1859, att kommunerna i allmänhet hafva denna skyldighet för dåvarande eller blifvande läroverk; men tillika heter det i ingressen till samma förordning, "att denna stadga gäller så vidt icke annorlunda i ett eller annat afseende särskildt är eller varder föreskrifvet." Att detta undantag just syftar på nya elementarskolan anser jag vara till fullo bevisadt dels af den omständigheten att, som sagdt, denna skola har sin alldeles särskilda ställning och icke i något hänseende lyder under denna allmänna läroverksstadga, dels äfven deraf att den i ingressen förekommande undantagsbestämmelsen i 1856 års skolstadga hade i det närmaste men icke fullt lika lydelse, i det att det i sistberörda stadga heter: "så vidt icke annorlunda i ett eller annat afseende varder föreskrifvet." Nu tillades i 1859 års stadga orden *är eller*; dessa ord måste syfta just på stadgan för nya elementarskolan i Stockholm. hvilken stadga just är af samma datum som denna äldre skolstadga eller den 14 Augusti 1856.

Jag tror mig härmed hafva alldeles tydligt och klart bevisat, att Stockholms kommun icke är lagligen förbunden att bestå rektor vid nya elementarskolan någon hyresersättning. Men saken är ännu klarare; ty icke nog med att Stockholms kommun icke har någon skyldighet i berörda afseende, utan förhållandet är tvärtom, att *staten* alldeles uttryckligt åtagit sig denna förbindelse. Styrelsen för nya elementarskolan ingick nemligen den 31 Augusti 1859 till Kongl. Maj:t med en ansökan, i hvilken begärdes, att Kongl. Maj:t måtte afåta proposition till Riksdagen om årligt anslag af en lämplig summa såsom boställersättning åt rektor vid skolan, intill dess möjligen framdeles boställsrum in natura kunde i något för ändamålet välbeläget kronans hus blifva åt honom upplåtna. Denna framställning föranledde den begärda propositionen till Riksdagen, hvilken proposition gick derpå ut, att Riksdagen skulle bevilja 500 kronor i hyresersättning till rektor vid nya elementarskolan. Denna Kongl. proposition blef af Rikets Ständer bifallen, och i den dithörande skrifvelsen yttrar Riksdagen, att "som billigheten äfven påkallar, att elementarskolans rektor må erhålla enahanda förmån af fri bostad som tillkommer rektorer vid öfriga elementarläroverk eller ock motsvarande hyresersättning, hafva Rikens Ständer till Kongl. Maj:ts omförmälda framställning lemnat bifall." Detta synes vara alldeles tydliga och klara ord, hvaraf följer att, då tidsomständigheterna blifvit sådana, att de 500 kronor, som

vid tiden för deras beviljande kunde vara tillräckliga till boställsersättning åt rektor vid nya elementarskolan, numera visat sig icke längre vara för ändamålet tillräckliga, detta anslag bör ställas i höjd med tidens fordringar, så att rektor må kunna i närheten af skolan skaffa sig en anständig bostad.

Efter att nu hafva visat, huru frågan rätteligen bör betraktas, skall jag öfvergå till att skärskåda de skäl, Stats-Utskottet anfört för det slut, till hvilket det kommit. Utskottets första skäl är, att ifrågasvarande läroverk är till särdeles väsentligt gagn för Stockholms stad; och derpå grundar Utskottet det omdöme, att det synes som om staden rätteligen borde bidraga till hyresersättningen åt skolans rektor. Att skolan är till väsentligt gagn för Stockholms kommun är jag långt ifrån att neka, men att derutaf skulle följa skyldighet för kommunen att bekosta hyresersättning till rektor, vill jag bestrida. Många af de anslag, som här beviljas, komma den ena eller den andra kommunen till godo, men af denna omständighet lär man väl ingalunda vilja sluta till, att samma kommun åligger bidraga och hjälpa staten med ett dylikt anslag. Hvarje kommun, som har ett läroverk inom sig, har nytta deraf; af det skäl, som Utskottet här åberopar, skulle man då kunna sluta till att, derföre att så är förhållandet, samma kommun vore skyldig att aflöna lärarne vid detta läroverk. Utgår man från sådana premisser, kan man draga många slutsatser; så t. ex. skulle man kunna säga att, derföre att ett län har nytta af sin landshöfding, landstinget vore pligtigt anskaffa bostad åt honom o. s. v. Detta skäl bevisar således alldeles för mycket och till följd deraf, enligt den gamla regeln, intet. Vidare säger Utskottet: "den förbindelse, som i sådant hänseende torde kunna anses åligga Stockholm, kan, enligt Utskottets förmenande, jemväl anses hafva blifvit af staden erkänd, derigenom att staden redan beviljat lektorer och adjunkter vid nämnda skola hyreshjelp af stadskassan." Jag får säga, att af alla skäl, som jag kunnat tänka mig till stöd för Utskottets förslag, är detta det, som jag minst väntat. Förhållandet med detta anslag till nyssnämnda hyreshjelp är helt enkelt följande. På grund deraf att lefnadskostnaderna i en sådan stad som Stockholm och särskildt hushyrorna äro så betydligt högre än i de fleste andra städer inom riket, har Stockholms stads kommunalstyrelse ansett sig böra hjälpa staten med att aflöna dessa lärare samt med anledning deraf beviljat dem en årlig hyresersättning. Man var nemligen rädd för att dessa lärare, om de icke åtnjöto större löneförmåner här i Stockholm än som komme lärare vid elementarläroverk i landsorten till del, skulle söka sig från Stockholm samt skaffa sig anställningar inom dessa mindre städer, der lefnadskostnaderna vore billigare. Det var sålunda af omtanke att vid hufvudstadens läroverk kunna bibehålla goda lärare, som kommunalstyrelsen vidtog nyssnämnda åtgärd. Deri låg ingalunda 'något' erkännande af Stockholms stads *skyldighet* att hjälpa staten att aflöna dess tjänstemän. Och då så är förhållandet, så borde man åtminstone med tystnad taga emot gåfvan, i stället för att såsom nu skett, på grund af den visade välviljan ställa ytterligare anspråk på kommunen. I sammanhang härmed ber jag att få erinra, att de utgifter som hufvud-

*Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)*

*Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)*

staden sålunda godvilligt åtagit sig, icke uppgå till obetydliga belopp. De utgöra nemligen för nya elementarskolan 8,500 kronor och för de öfriga elementarläroverken 13,600 kronor, eller tillhopa 22,100 kronor om året. Af dessa siffror torde Herrarne behaga finna, att det ingalunda är på grund af någon sparsambethänsyn, utan endast ur rent principiell synpunkt som Stockholms kommunalstyrelse, skulle enligt min öfvertygelse komma att afslå den framställning, som Utskottet nu velat framtinga. Mig synes, som om grannlagenheten borde förbjuda hvarje sådan framställning; liksom jag skulle ansett det hafva varit högst ogranlaga af Stockholms kommun om den, sedan staten åtagit sig att bestå rektor vid nya elementarskolan med hyresersättning, hade erbjudit sig att gifva staten någon som helst hjälp med medels beviljande för detta ändamål.

Slutligen åberopar Utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande utlåtande den omständigheten, att nya elementarskolans hus icke är en stadens utan statens tillhörighet. Af detta resonnement skulle man kunna sluta till att Utskottet förestälde sig, att Stockholms kommun icke hade någon skyldighet att bekosta elementarläroverkskus. Så är dock icke förhållandet. Litet hvar torde crinra sig att den skyldighet, som Stockholms stad med afseende på sina elementarläroverk åtagit sig, är i förhållande till stadens krafter större än någon annan kommuns inom hela riket. Stockholms stad åtog sig nemligen till en början att bekosta lärohus och rektorsboställe för icke mindre än två fullständiga och fem treklassiga läroverk; och oaktadt Kongl. Maj:t icke faststälde den plan till läroverkens, ordnande, hvarom staden i sammanhang med detta åtagande gjorde framställning, har staden dock, då beslut fattades att upprätta en sju skola för att göra försök med ett fullständigt realläroverk, åtagit sig att bekosta lokal för detta och bostad åt dess rektor. Hvilka kostnader kommunen i sådant afseende nödgas vidkännas, torde framgå deraf, att allenast för ett af dessa läroverk anslagits 300,000 kronor till inköp af tomtplats samt 540,000 kronor till uppförande af läroverksbyggnader. Således tror jag icke, att den omständigheten, att staden icke byggt den nya elementarskolans hus — hvilket läroverk, såsom afsedt att utgöra en profskola, icke kan ställas i paritet med andra elementarläroverk — icke duger såsom skäl att på kommunen öfverflytta skyldigheten att betala ifrågavarande 500 kronor. Jag nämnde nyss, att jag af principiella skäl uppträdde mot Stats-Utskottets förslag, men jag har tillika dermed åsyftat att förekomma, att rektorn vid nya elementarskolan i Stockholm skulle komma att, ensam bland alla hufvudstadens elementarläroverkslärare, blifva i saknad af skäligen hyresersättning — något som tillkommer alla rikets öfriga rektorer — och detta på den grund, att han blir såsom en boll kastad emellan två myndigheter, hvilka hvar efter annan visa från sig hans anspråk af principiella skäl.

Af detta ytterligare skäl tager jag mig friheten anhålla, att Kamraren ville, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Häruti förenade sig Herrar *Axel Bergström, P. N. Bergström* och Friherre *A. H. Fock*.

*Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)*

Herr Liss Olof Larsson: Då ingen annan synes hafva lust att uppträda till försvar för Utskottets hemställan, tager jag mig friheten anhålla att med några ord få göra det. Det förefaller mig ganska besynnerligt, att — då man i den näst föregående punkten, när det var fråga om anslag för ombildning af pedagogien i den lilla staden Falköping till ett treklassigt elementarläroverk, vid beviljandet af det för ändamålet äskade beloppet, fäste det vilkor, att kommunen skulle sjelf bekosta för ett sådant läroverk fullt ändamålsenlig lokal jemte bostad åt rektor eller deremot svarande hyresersättning — man på nästföljande sida, der en likartad fråga förekommer, skall finna, att det stora Stockholms kommun vill undandraga sig skyldigheten att sjelf bekosta hyresersättningen till rektorn vid ett läroverk inom sitt samhälle. Jag skulle nästan vara frestad att påstå det vara småaktigt handladt af Stockholms stad att, på sätt som skett, göra anspråk på ifrågavarande förhöjning af 500 kronor i hyresanslaget till rektor vid nya elementarskolan derstädes. Man påstår visserligen att nämnda läroverk har en annan ställning än öfriga läroverk, till följd deraf, att elementarskolans hus blifvit på statens bekostnad uppfördt och således vore en statens, men icke Stockholms stads tillhörighet, och att af denna anledning staden icke vore förpligtad att utgifva den äskade förhöjningen i hyresersättningen. Detta resonnement förefaller mig dock ganska besynnerligt. Enligt min åsigt skulle nämnda omständighet bort gifva anledning till en alldeles motsatt åtgärd från stadens sida; ty då staten visat sig så generös, att den bekostat uppförandet af nämnda byggnad, så ser jag icke något skäl, hvarföre icke äfven Stockholms kommun borde visa sig lika frikostig, i stället för att ifrågasätta, att staten också skall bekosta hyran för bostad åt rektorn vid nämnda läroverk. Jag tycker att summan är ringa och jag skulle nästan vara frestad påstå, att Stockholms stad borde snart sagdt känna sig förnämad att påtvingas en dylik förmån, som ej kommer andra städer till del. Jag tilltror mig alltså yrka, att Stats-Utskottets förslag må godkännas.

Herr E. G. Boström: Jag tillåter mig verkligen att ifrågasätta, huruvida talaren på dalabänken rätt uppfattat kärnpunkten af den fråga, som föreligger.

Här är ej fråga om det åligger Stockholms stad eller staten att förse rektor vid nya elementarskolan med bostad eller hyresersättning, ty detta är en skyldighet, som staten en gång förklarar vara *sitt* åliggande — utan här framställes den frågan till besvarande, huruvida nämnda belopp af 500 kronor, som år 1859 bestämdes, må anses vara i närvarande stund för behofvet tillräckligt. Att så icke är förhållandet, har dock Kongl. Maj:t funnit och äfvenledes Första Kamraren, och man har ansett beloppet böra ökas med ytterligare 500 kronor. Under sådana förhållanden är också den jämförelse, som talaren framstälde emellan ifrågavarande anslagsfråga och den an-

Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)

gående pedagogiens i staden Falköping ombildning till elementarläroverk, icke riktig.

För min del tager jag mig friheten yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hänförande mig för öfrigt till de af herr Rubenson anförda skäl.

Herr Stråle: Om den ärade representanten från Dalarne genomläst den Kongl. propositionen och Utskottets med anledning deraf afgifna betänkande, så skulle han utan tvifvel hafva funnit, att Stockholms stad icke gjort någon framställning om ifrågavarande anslag, utan att detta skett Stockholm ovetande; och således har staden icke heller gjort sig förtjent af den förödmjukelse, som den ärade representanten velat tillvita henne. Om nemligen den värde talaren vill slå upp 14:de punkten i betänkandet, så skall han finna, att der tydligen står, att *direktionen för nya elementarskolan* i Stockholm, till regeringen inkommit med begäran om detta anslag, och att Stockholms stad icke ens derom varit tillfrågad.

Hvad beträffar sjelfva saken, så har en annan representant för Stockholm i denna Kammare redan klart ådagalagt, att den ärade utskottsledamoten icke har saken klar för sig. Det är nemligen här ej fråga om ett vanligt elementarläroverk utan om ett, om jag så må säga, undantagsläroverk, ty flera myndigheter, bland hvilka Riksdagen sjelf, hafva upprepade gånger förklarat, att i afseende å detta läroverk förefinnes ett undantagsförhållande, som ej berör Stockholms stad ensamt.

Jag tillåter mig med anledning häraf att ur direktionens skrifvelse till Stockholms kommun af den 18 Juni 1845 få anföra följande ord: "Mot hela ofvanstående framställning skulle den invändning kunna göras, att nya elementarskolan aldrig, i likhet med de öfriga elementarläroverken i Stockholm, i någon mån varit en stadens eller någon särskild församlings skola, utan uteslutande uppehållits af staten, hvarföre kommunen icke till henne eger någon på historisk rätt grundad förbindelse." Om nu så ej är förhållandet, så är det direktionen, som må bära ansvaret derför. Men om den ärade statsutskottsledamoten nu ej kan vederlägga direktionen, så synes mig, att han bort spara sin anmärkning mot Stockholms stad, till dess han fått klart för sig, huru med saken sig förhåller.

Vidare ber jag att få anföra följande ur det yttrande, som drätselnämnden, på begäran af beredningsutskottet, afgifvit med anledning af direktionens ofvan berörda framställning. "Men då nya elementarskolan aldrig i likhet med de öfriga elementarläroverken i Stockholm varit en stadens eller en särskild församlings skola, utan uppehållits af staten för ett särskildt ändamål, nemligen för utrönande af olika lärometoders praktiska användbarhet, har drätselnämnden ansett sig icke kunna tillstyrka, att det till nya elementarskolans lärare nu begärda hyresbidrag från kommunen beviljas." Nu förhåller det sig i afseende å lektorer och adjunkter vid nya elementarskolan sålunda att direktionen år 1873 ingick till Kongl. Maj:t med begäran om 1,000 kronor till hyresersättning åt skolans lärare. Med

anledning häraf framställde ock Kongl. Maj:t till Riksdagen förslag om en sådan löneförhöjning, men Riksdagen nedprutade summan till 500 kronor. Då ingick direktionen till Stockholms kommunalstyrelse med anhållan om att af stads-kassan erhålla skilnaden mellan det begärda och det af Riksdagen beviljade anslaget; och på grund häraf biföll kommunalstyrelsen att utgifva denna skilnad, eller 500 kronor. Men från åtnjutande af denna förmån undantogs dock rektor af det enkla och naturliga skäl att, enligt en Kongl. författning, rektor skall hafva bostad på statens bekostnad.

För öfrigt vill jag endast tillägga, att då Stockholms kommun i ersättning för hyror och dylikt har på sin budget en summa af omkring 63,000 kronor, så skulle dessa 500 kronor, eller till och med en ännu större siffra icke afskräcka Stockholms stad från att utgifva beloppet, om staden ansåg sig dertill hafva skyldighet. Twisten rörer sig här således om en rättsfråga; och Kongl. Maj:ts framställning om detta anslag kan derföre ej anses förnärmande för Stockholms stad.

Herr Hörnfeldt: Det är otvifvelaktigt, att Stats-Utskottet i denna fråga icke utgått från den synpunkten, att Stockholms kommun skulle hafva skyldighet att lemna hyresersättning till rektor vid nya elementarskolan, utan från den synpunkten att Utskottet funnit det ligga ett billighetsskäl deri, att, då Stockholm, i olikhet med andra stads-kommuner, sluppit ifrån att bekosta den byggnad, uti hvilken i fråga varande läroverk är inrymdt, kommunen borde tillskjuta de medel, som, såsom hyresersättning för skolans rektor, erfordrades. Utskottet ansåg detta vara så mycket mera billigt, som Utskottet visste, att, ehuru Stockholms stad ej har sig ålagdt att lemna hyresersättning till denna skolas lektorer och adjunkter, staden dock åtagit sig att ur stads-kassan gifva dem sådan ersättning. Och Utskottet trodde derföre, att staden af skyldig omtanke att vid läroverket bibehålla dugliga lärare ej skulle tveka att lemna dessa 500 kronor såsom hyresersättning åt skolans rektor. Summan är i sig sjelf så liten, att Stats-Utskottet, som i allmänhet icke prutar på de anslag Kongl. Maj:t af Riksdagen äskar, icke heller nu skulle hafva tvekat att tillstyrka Riksdagen att bevilja detta anslag, derest icke Utskottet utgått från den synpunkt, jag här ofvan angifvit. Skulle deremot Stockholms kommun ej anses böra utgifva denna hyresersättning — och det beror på denna Kammare sjelf att besluta derom — då tror jag icke, att det är fullt lämpligt, att Riksdagen undandrager sig densammas utgifvande. Men jag anser det dock vara skäl att uppskjuta frågans afgörande, till dess vi kommit i tillfälle erfara, om Stockholms stadsfullmäktige i frågan hysa samma åsigt som den, hvilken uttalats af stadens representanter i denna Kammare.

Herr P. N. Bergström: För min del måste jag på det högsta beklaga mig öfver det resultat, hvartill Stats-Utskottet i förevarande punkt kommit, åberopande mig dervid på de skäl, som herr Rubenson fullt sanningsenligt anfört, på samma gång, som jag tror mig redan på förhand kunna uttala ett beklagande öfver den sorgliga erfarenhet,

*Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)*

*Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)*

som Kammaren möjligen icke skulle kunna undgå att röna, för den händelse att Kammaren skulle afslå beviljandet af de 500 kronor, som Kongl. Maj:t äskat för ökande af rektors vid nya elementar-skolan i Stockholm hyresanslag.

Jag påminner mig lifligt, hurusom, då frågan om bestämmandet af det belopp, som skulle såsom hyreshjelp åt lektorer och adjunkter vid nämnda skola beviljas af stadskassan år 1875, förevar till behandling hos stadsfullmäktige och drätselnämnden, det endast var med en fåtalig majoritet, som frågan då gick igenom; och jag tager mig friheten fästa Kammarens uppmärksamhet derå, att, för den oförmodade händelse att Kammaren skulle afslå Kongl. Maj:ts proposition angående i fråga varande 500 kronor, det möjligen skulle kunna inträffa, att Stockholms stadsfullmäktige, i strid mot den af talaren på norrlandsbänken, hvilken ville sätta nämnda personer på prof, uttalade åsigt, vid uppgörandet af nästkommande budget för staden, derifrån utslöte den årliga hyreshjelp, som åt berörde lektorer och adjunkter nu utgår.

Af dessa anledningar är det, som jag tager mig friheten vördsam samt anhålla, att Andra Kammarens ledamöter måtte, med förkastande af Stats-Utskottets hemställan, bifalla det af Kongl. Maj:t äskade belopp.

Herr E. G. Boström: Herr Hörnfeldts yttrande nyss gaf mig anledning att begära ordet, för att meddela den upplysning, att då hyresbidrag till lektorer och adjunkter vid ifrågavarande skola af stadsfullmäktige beviljades, förekom äfven frågan om beviljande af hyresanslag till skolans rektor. Då således Stockholms kommunalmyndigheter redan haft tillfälle att yttra sig i frågan, och besvarat den nekande, anser jag skäl icke vara för handen att, på sätt nämnde talare yrkat, för deras vidare hörande undanskjuta frågans lösning, och under tiden låta nämnde rektor förblifva i saknad af nu äskade förhöjning i hyresersättningen, som äfven af Herr Hörnfeldt ansågs böra honom tillkomma. Deremot skulle jag anse fördelaktigare, om Kammaren ville redan nu godkänna det andra alternativet, som nämnde talare i händelse af afslag å kommunalmyndigheternas sida föreslog, och antaga Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Jag vet mycket väl, att här icke är fråga om att ålägga Stockholms stad beviljande af i fråga varande förhöjning af 500 kronor, utan att den gäller, huru vida Riksdagen må finnas villig att bevilja nämnda belopp. Skulle nu, i öfverensstämmelse med min åsigt i detta fall, detta icke vara förhållandet, samt fara vore för handen, att man icke, till följd deraf, kunde för läroverket erhålla behöflige lärare, ja, i detta fall, om man anser att skolan icke är till någon nytta för Stockholm, icke ens för 500 kronor, vore det så godt att indraga hela skolan.

En talare på stockholmsbänken yttrade, att, om jag genomläst Stats-Utskottets betänkande, jag icke kunnat gjort det yrkande jag gjort; men just derföre att jag icke allenast läst utan varit med om

Stats-Utskottets betänkande och funnit det samma innehålla goda skäl, yrkar jag till det samma bifall.

Man säger, att detta läroverk är ett undantagsläroverk. Ja, på det sätt, att staten byggt dess lokal, under det att andra kommuner fått sjelfva bygga sina läroverkshus.

Vidare har man sagt, att, derföre att 1859—1860 årens Riksdag beviljat ett anslag af 500 kronor till hyresersättning för skolans rektor, Riksdagen skulle vara förbunden att äfven nu bestrida den ifrågasatta förhöjningen. Jag tror dock att hvar sak bör för sig prövas. Om det en gång lyckats genomdrifva beviljande af en särskild undantagsförmån för Stockholm, som icke finnes för andra städer, följer icke deraf, att man ytterligare bör bevilja nya sådana förmåner.

En annan talare på stockholmsbänken uppläste åtskilligt, som angående denna fråga förekommit hos Stockholms stadsfullmäktige. Jag undrar ingalunda på att de skriva till förmån för sig sjelfva och således för befrielse från utgiften af dessa 500 kronor. Detta hade han icke behöft omtala.

Jag hade emellertid nu icke begärt ordet, om jag ej blifvit uppkallad af ett yttrande, som här blifvit fäldt, att jag skulle vid mitt uppträdande i denna fråga uttalat förnärmelse mot Stockholm. Nej, vare det långt ifrån mig att på något sätt vilja förnäma ett så älskvärdt samhälle som Stockholm, men just derföre att jag älskar detta samhälle, vill jag icke skämma bort det genom att gifva det allt hvad det vill, ty det är en känd regel, att den, som får allt hvad den önskar, ofta nog kan blifva bortskämd, och att utsätta det älskliga Stockholm för något sådant, derom vill jag icke vara med och derföre har jag yrkat och fortfarande yrkar på bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, och propositioner gifvits i öfverensstämmelse med de yrkanden, som blifvit gjorda, biföll Kammararen Utskottets hemställan.

Punkten 15.

För inrättande af *en ny lektorsbefattning* vid hvardera af de högre elementarläroverken i *Göteborg, Jönköping, Karlstad, Lund* och *Westervik* hade Kongl. Maj:t äskat ett anslag å 12,500 kronor, hvarjemte Kongl. Maj:t föreslagit, att vid den förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser, som i statsrådsprotokollet omförmäldes, bestående uti indragning af den reala liniens sjunde klass vid läroverken i Östersund, Luleå, Hudiksvall, Strengnäs, Nyköping, Westerås och Kristianstad samt af både sjetten och sjunde realklasserna vid läroverken i Wexiö, Halmstad och Hernösand, de för samma läroverk anvisade anslag ändock för närvarande måtte bibehållas oförändrade.

I anledning af berörda nådiga framställning hade Utskottet i *mom. a* af förevarande punkt hemställt:

att Riksdagen måtte medgifva, att vid den förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser, som ofvan blifvit omför-

*Om förhöjdt
hyresanslag åt
rektor vid nya
elementar-
skolan i
Stockholm.
(Forts.)*

*Ang. för-
ändring i af-
seende på vissa
elementarläro-
verks högre
klasser.*

Ang. för-
ändring i af-
seende på vissa
elementarläro-
verks högre
klasser.
(Forts.)

mäld, de för samma läroverk anvisade anslag ändock för närvarande finge bibehållas oförändrade.

Beträffande denna hemställan, mot hvilken Grefve *A. Mörner* inom Utskottet i så måtto reserverat sig, att han ansett någon förändring i afseende på undervisningen vid Nyköpings högre elementarläroverk för närvarande icke böra af Riksdagen beslutas, yttrade:

Herr Lundberg: Om man ock icke bör annat än gilla den föreslagna indragningen af 7 realklassen vid åtskilliga läroverk, kan jag för min del icke anse skäligt eller riktigt att, då sjetta realklassen vid elementarläroverket i Luleå med under nästlidet år endast två, i Östersund 4, Hudiksvall 2, Westerås 5 och i Kristianstad blott 3 lärjungar bibehålles, deremot skulle ske indragning af denna klass vid elementarläroverket i Halmstad, oaktadt lärjungeantalet der i 6:te realklassen vid samma tid var 8 och således större än vid något af förenämnda fem elementarläroverk, och mer än dubbelt så stort som vid tre af dem. Det hufvudsakliga skäl, som för indragning af denna klass uti Halmstad anförts, är att under sistlidna år lärjungarnes antal i 4 klassen minskats och i 5 klassen "endast obetydligt" ökats; men då i allt fall uti sistnämnda klass egt rum sådan ökning, att antalet lärjungar på den reala linien blifvit lika stort som på latinlinien, synes det mig som borde just denna ökning kunna åberopas till stöd för bibehållande af åtminstone den 6:te realklassen. Ej heller lärer såsom skäl för den ifrågasatta indragningen bort anföras att afståndet till Göteborg är ringa, enär det mellan dessa städer, som icke sammanbindas med någon jernväg, utgör 14 mil, och kommunikationen sålunda kan anses svårare än mellan Östersund och Sundsvall, för att icke tala om Kristianstad och andra af förenämnda städer, der sjetta realklassen skulle komma att bibehållas.

Då jag således icke kan anse det vara rätt eller skäligt att 6:te realklassen vid Halmstads läroverk indrages, anhåller jag, att Kammaren icke måtte på annat sätt bifalla den föredragna punkten a än med förklarande, att Riksdagen anser den ifrågasatta indragningen af 6:te realklassen vid Halmstads elementarläroverk icke för närvarande böra ske. Man skulle ock möjligen kunna anse det lämpligare att icke vid något elementarläroverk skedde indragning af denna 6:te realklass. Härför finnas ock i statsrådsprotokollet anförda skäl, som torde kunne anses fullt giltiga. Det har nemligen visat sig, att under de senare åren lärjungeantalet å den reala linien varit i betydlig tillväxt. I synnerhet har denna varit märkbar efter början af innevarande läsår, och så stor, att antalet lärjungar i 6 realklassen från år 1871 till höstterminen 1876 vuxit med 60 à 70 procent, då det på latinlinien lärer bibehållit sig nästan oförändradt. Man borde derföre böra gå till väga med den största försigtighet och varsamhet, om någon indragning af ifrågasatt skolklasser nu anses skola beslutas; och för den händelse Kammaren skulle finna sådant skäligt, får jag nu, med förnyande af min anhållan angående läroverket i Halmstad, hemställa, att mom. a måtte endast på så sätt bifallas, att Riksdagen, med förklarande att ifrågasatta indragning af 6:te real-

klassen vid Halmstads elementarläroverk anses nu icke böra ske, må medgifva, att vid den förändring, som i öfrigt i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser ofvan blifvit omförmäld, de för samma läroverk anvisade anslag ändock för närvarande må bibehållas oförändrade.

Ang. förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Herr Helander: Om den ifrågasatta indragningen af reala linien i 6 och 7 klasserna inom vissa uppgifna högre elementarläroverk antoges, synes mig närmaste följden deraf blifva den, att lärjungeantalet på reala linien skulle, från att ökas, såsom det på senare åren gjort, åter komma att falla, emedan jag föreställer mig, att mången yngling hellre skulle öfvergå på klassiska linien än till ett annat läroverk. Skulle åter icke detta inträffa, komme indragningen att medföra stor kostnad för föräldrar och målsmän, hvilka nödgades sända sina barn eller myndlingar till andra läroverk. Latinlinien har förut varit så gynnad framför den reala, att det icke vore förståndigt att nu, då ett bättre förhållande synes hafva inträdt, åter låta detta gå tillbaka. Det må väl vara sant, att från synpunkten af undervisningens bättre ordnande och besparing af lärarekrafter det kunde vara nyttigt, om reduktion skedde, men då synes det mig, att man icke borde taga till norm förhållandet inom den reala liniens högre klasser, utan äfven se till huru det är inom de lägre klasserna, emedan dessa klassers lärjungar inom få år komma upp i de högre klasserna, och då hafva i 6 och 7 klasserna förhållandena må hända redan ändrat sig, innan man ens börjat tillämpa indragningen. I hvilket fall som helst kan det icke vara rätt eller billigt, att det läroverk, hvarför jag närmast intresserar mig, nemligen Nyköpings, drabbas af reduktionen. Det är visserligen sant, att der understundom saknats realister i 7 klassen, men detta förhållande har under senare året börjat förändras och dessutom finnes ett stort antal realister i 4 och 5 klasserna. På grund af detta och hvad jag nyss andragit, anser jag att icke någon indragning bör ske vid detta läroverk. För öfrigt är det nyss nämnda läroverket i så starkt framskridande, att under senaste qvinquenniet lärjungeantalet stigit med 30 procent. Då man dertill fått en nyligen öppnad jernväg genom länet, som berör Nyköpings stad, är all sannolikhet för, att detta läroverk kommer att än vidare utvecklas, och det vore då högst förvånande, om detsamma skulle utsättas för en reduktion. Jag har hört att flera läroverkskollegier skulle vara för ifrågasatta indragningen, och jag undrar icke derpå, ty denna skulle väl lända lärarne till någon lindring i deras göromål, hvilket jag eljest gerna unnar dem, men för min del är jag fullt öfvertygad om, att indragningen icke skulle lända orten till någon nytta, och detta är en sak, som i främsta rummet måste afses. Jag skulle derföre för min del väl kunna vara belåten med den reservation, som är afgifven till förmån för Nyköpings läroverk, men då jag är förvissad om, att olägenheterna af indragningen i allmänhet äro vida öfvervägande fördelarne, kan jag icke annat än yrka afslag å den föredragna punkten.

Ang. för-
ändring i af-
seende på vissa
elementarläro-
verks högre
klasser.
(Forts.)

Herr Linder: Den punkt, som nu föreligger till afgörande, handlar om indragning af vissa klasser vid åtskilliga elementarläroverk; och af de talare, som i frågan hittills uppträdt, kan man ungefär sluta sig till, hvad som här synes vara å bane. Den talare, som först hade ordet, talade för elementarläroverket i Halmstad, och således måste han bo antingen i Halmstad eller i dess närmaste granskap. Den andre talaren i ordningen tillkännagaf sjelf i Kammaren, att han bodde i Nyköping och derföre intresserade sig för detta samhälles elementarläroverk. Jag borde således börja mitt anförande med tillkännagifvandet, att jag bor i Westerås, och att elementarläroverket derstädes är ett bland dem, vid hvilka, i händelse Riksdagen bifaller detta förslag, en klass kommer att indragas.

Jag vill emellertid söka att, så vidt möjligt är, betrakta frågan från en mera vidt omfattande synpunkt än den exklusiva stadspatriotismens, och anhåller derföre om en stunds uppmärksamhet af Kammaren för framställande af de farhågor, jag hyser i afseende på ett obetingadt antagande af Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

I Herr Departementschefens yttrande rörande denna fråga till statsrådsprotokollet förekomma åtskilliga omständigheter, som kunna vara värda att taga vara på. Till en början hänvisas deri till 1873 och 1874 årens Riksdagens underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t rörande den ifrågasatta reorganisationen af elementarläroverken, deri Riksdagen i underdånighet fäster Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på vigten deraf, att bildningslinierna, så vidt möjligt vore, till förmån för undervisningen å så väl ena som andra linien skildes åt på det sätt, att, derest särskilda latinskolor och särskilda realskolor icke kunde upprättas, det åtminstone vid de mera besökta elementarläroverken måtte så ställas, att, för liniernas skiljande åt, vid samma läroverk upprättades *särskilda realklasser* och *särskilda latinklasser* med fullständigt skild undervisning, på det undervisningen måtte kunna ordnas endast och allenast ur synpunkten af de särskilda bildningsliniernas intressen och med fästadt afseende på hvardera bildningsliniens ändamål. Detta bildningsliniernas skiljande kunde — menade Riksdagen — tillgå antingen på det sätt, att vid de mindre läroverken reallinien upphörde att finnas till, d. v. s. att 6 och 7 klasserna skulle borttagas, och på andra ställen den klassiska linien borttoges, hvarigenom läroverket skulle blifva i ena fallet endast och allenast latinläroverk och i andra fallet uteslutande realläroverk, eller också på det sätt, hvarom jag förut nämnt, att vid de mera besökta läroverken linierna skildes åt till fullständigt skilda klasser. Nu har man all utsigt för, att denna Riksdagens underdåniga anhållan hos Kongl. Maj:t skall vinna regeringens godkännande, så mycket mera som man i statsrådsprotokollet redan kan skönja en begynnelse till dess verkställande; men det finnes dock en omständighet, hvarpå jag ber att i detta fall få fästa Kammarens uppmärksamhet. I statsrådsprotokollet nämnas, i fråga om den af Riksdagen begärda indragningen af 6 och 7 klasserna på latinlinien, huruledes denna indragning bör försiggå med den yttersta försigtighet och icke så, att den i sig sjelf rigtiga grundsatzen får "brådstörtadt" tillämpas, emedan man bör afvakta den

erfarenhet, som kan vinnas i följd deraf, att elementarläroverken *nu* äro stadda i en särskild utveckling, härrörande derifrån, att genom Kongl. skrivelserna af åren 1873 och 1875 läroverken operera på grundvalen af en helt annan organisation än den, som förut varit och ännu är gällande i afseende å 6 och 7 klasserna. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att man med fullt fog tillrådt försigtighet vid tillämpningen, vare sig åt ena eller andra hållet, af den grundsats, Riksdagen sålunda uttalat, derföre att den nya organisationen af de svenska elementarläroverken ännu icke hunnit genomföras längre än till och med 5 klassen. Man har visserligen för en stund sedan här yttrat, att någon skilnad mellan de båda bildningslinierna icke förekomme förrän i 6 klassen; men om man vill låta bli att rida på ord, så är det aldeles klart, att linierna från och med 4 klassen skiljas åt i reallinie och latinlinie. Reallinie är nemligen den, der engelska språket läses men icke latin; latinlinie den, der latin läses men icke engelska. Då nu en lärjunge, som läst engelska men icke latin, utgår ur femte klassen för att fortsätta sina studier i den sjette klassen, hvart skall han då taga vägen? Icke kan han gå in på latinlinien, ty han har icke läst latin. Han är följaktligen hänvisad uteslutande till reallinien. Således existerar i sak en skilnad mellan latin- och reallinien, man må för öfrigt derom resonnera huru mycket man vill. Följaktligen måste den förändring, som man anser böra vidtagas i afseende å de båda bildningsliniernas ställning till hvarandra vid åtskilliga läroverk, åstadkommas genom indragning af den ena eller af den andra linien samt baseras på den erfarenhet man för närvarande har tillfälle att göra i anledning af den utveckling, hvaruti läroverken just nu befinna sig på grundvalen af den nya organisation, hvilken, såsom jag nyss nämnde, ännu icke hunnit genomföras längre än till och med femte klassen. Nu har emellertid, såsom jag tyckt mig märka af statsrådsprotokollet i denna del, samma försigtighet, som man tillrådt i afseende å indragningar på den klassiska linien, icke lyckats göra sig fullt ut lika gällande i fråga om indragningar på den reala linien, enär man, såsom skäl för indragning af sjette och sjunde klasserna af ett läroverk, endast fäst afseende vid det ringa antalet lärjungar, som i *dess*a klasser funnits under de senaste åren af den *gamla* organisationen. Deremot har man i nyss nämnda statsrådsprotokoll icke tagit ringaste hänsyn till antalet af de lärjungar, som under senaste läsåret bevistade *fjerde och femte* klasserna, hvaraf dock naturligtvis måste konstitueras den verkliga proportionen mellan båda bildningslinierna i sjette och sjunde klasserna, som man under de närmaste åren har att emotse. När det sålunda heter, att endast ett fåtal lärjungar finnes på reallinien vid läroverken i Östersund, Luleå, Strengnäs, Westerås, Kristianstad och Nyköping, så anhåller jag få fästa uppmärksamheten derpå, att, så vidt man endast tager hänsyn till lärjungarnes antal i de nuvarande sjette och sjunde klasserna, detta påstående eger sin fulla rättighet. Fäster man åter afseende å samma förhållande vid läroverken i Westerås och Nyköping, så skall man finna, att vid läroverket i Westerås funnos under sist förflutna hösttermin på reallinien 20 och på latinlinien 13 lärjungar i sjette klassen,

Ang. förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Ang. för-
ändring i af-
seende på vissa
elementarläro-
verks högre
klasser.
(Forts.)

samt 24 på reallinien och 18 på latinlinien i femte klassen. Vid Nyköpings läroverk funnos under samma termin i fjerde klassen på realinien 16 och på latinlinien 19 lärjungar, samt i femte klassen visserligen endast 6 på reallinien och 11 på latinlinien; men det är klart, att dessa 16 lärjungar, som nu finnas på reallinien i fjerde klassen, skola nästa läsår komma in i femte klassen, och man kan med visshet antaga, att dessa 16 på reallinien skola finna sin väg fram till afgangsexamen stängd, så framt de icke underkasta sig att, derest sjunde realklassen vid Nyköpings läroverk nu indrages, derifrån afgå till ett annat läroverk, som är fullständigt på reallinien, och der fortsätta sina studier. På samma sätt blir förhållandet äfven i Westerås. Nu skulle man visserligen kunna säga, att det ju kan hända, att ingen af de 20 lärjungar i fjerde realklassen och ingen af de 24 lärjungar i femte realklassen, hvilka höstterminen 1876 funnos vid Westerås läroverk, komma att gå längre i sina studier än till och med de kurser, som läsas i sjetten klassen. Ja, det är mycket möjligt, jag är icke någon spåman och vill icke söka att profetera, huru de komma att göra. Om man deremot tager i betraktande, huru dessa förhållanden under tidernas lopp *förut* gestaltat sig vid samma läroverk, skall man finna, att derstädes, allt ifrån den första tid de båda bildningslinierna åtskildes, antalet lärjungar på reala linien varit temligen litet, men att det oaktadt i de flesta fall åtminstone några lärjungar på realinien stannat kvar vid läroverket, till dess de hunnit genomgå sjunde klassen och aflägga mogenhetsexamen. Hvarföre skall man *nu* antaga, att hela sällskapet hädanefter skall afgå med sjetten klassen och ingen enda genomgå sjunde klassen för att der aflägga maturitetsexamen? Här är sålunda, enligt min tanke, visserligen en grund lagd till den beräkning, som är uppgjord i statsrådsprotokollet, och på hvilken föreliggande arrangement stöder sig. Men grunden för denna beräkning är sådan, att sjelfva den beräkning, han skall uppbära, icke håller stånd vid närmare granskning. Det är nemligen icke på antalet af de lärjungar, som *nu* befinna sig i sjetten och sjunde realklasserna, utan på antalet af de lärjungar, som för närvarande finnas i fjerde och femte klasserna af reallinien, som denna beräkning bör stödjä sig, ty antalet lärjungar i de tvänne sist nämnda klasserna är en gruppering, som tillkommit just på grund af den nya skolorganisationen.

Det är med anledning häraf som jag i de ifrågavarande läroverkens intresse i allmänhet mycket gerna skulle se, om man i detta fall ville gå till väga med tillbörlig varsamhet. Jag vill icke bestämdt afråda vare sig den ena eller den andra åtgärden af dem, som i statsrådsprotokollet äro ifrågasatta. Men det skulle glädja mig, om jag kunde vara förvissad om, att de ifrågasatta indragningarne icke redan vore beslutade att verkställas — hvilket, att döma af tillkännagifvandet i statsrådsprotokollet, dock ty värr tyckes vara förhållandet — samt ej heller på de grunder, som äro i samma protokoll angifna. Enligt min åsigt hålla nemligen dessa grunder icke streck. Ty hvart skall väl en på reallinien studerande lärjunge, hvars högsta realklass är indragen, taga vägen, sedan han gått genom sjetten klassen? Hvad som är säkert, är, att han ej kan vara kvar vid läroverket. Men,

säger man, han kan ju öfvergå till en annan skola. Ja, den utvägen finnes väl för en yngling, hvilkens föräldrar hafva råd att hålla sitt barn i annan skola än på den ort, der de äro boende, men deremot är möjligheten för den fattige ynglingen att i ett annat läroverk gå igenom sjunde klassen stängd, på samma gång han går förlustig af den fördel, som kommit hans äldre kamrater till godo, att få gå igenom samma läroverk, hvarest de börjat sin skolgång.

Ang. förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Med anledning häraf och då, såsom jag förut tagit mig friheten nämna, jag icke kan beräkna, hvad följden skall blifva för de ynglingar, som i anledning af de öfre realklassernas indragning mot sin vilja måste sluta sin skolgång i sjetten klassen, så är det som jag för min del skulle vilja tillråda någon större försigtighet, än som tyckes vara ämnad att iakttagas, att döma utaf så väl statsrådsprotokollets innehåll som af det yttrande, som återfinnes å pag. 31 i Stats-Utskottets utlåtande i denna punkt, der det heter, "att Riksdagen må medgifva, att vid den förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser, som ofvan blifvit omförmäld, de för samma läroverk anvisade anslag ändock för närvarande må bibehållas oförändrade.

Jag ville hemställa till Kammaren, huru vida den icke i så måtto ville modifiera detta beslut, att efter meningens, "som ofvan blifvit omförmäld" måtte tilläggas orden: "*och som Riksdagen hoppas skall med nödig varsamhet försiggå*" och slutmeningen i öfrigt blifva oförändrad.

Detta yrkande anhåller jag att få framställa till Kammarens bepröfvande. Dock ber jag att redan på förhand få tillkännagifva, att, i fall någon annan ledamot eller, som jag förmodar, åtminstone försvararne af de öfriga städerna, å hvilkas läroverk indragning är ifrågasatt, som väl äro ytterligare sju eller åtta, framställa några särskilda yrkanden, jag då gerna vill se till, huru vida jag kan afstå från mitt. Tills vidare fasthåller jag likväl detsamma.

Herrar *Johan Erik Johansson* och *Pehr Nilsson* i Vittjerf instämde med Herr Linder.

Herr Abraham Rundbäck: Att långsamhet gör ledsamhet är en känd sak, och det är derföre mindre behagligt att taga till ordet nu, sedan man sett, huru långsamt det går med behandlingen af 8 hufvudtiteln. Jag skall emellertid yttra mig kort, på samma gång jag ber på förhand få förklara, det jag ingalunda uppträder för att förorda bibehållandet af realinien i de två högsta klasserna vid läroverket i Wexjö. Jag anser nemligen Kongl. Maj:ts förslag att indraga de två öfversta realklasserna vid trenne läroverk vara ganska välbetänkt, då det visat sig, att dessa klasser under lång tid endast haft ett fåtal lärjungar. Och Riksdagen kan så mycket mindre hafva något att invända emot Kongl. Maj:ts förslag, som den ledande tanken i senare tidens åtgärder för elementarläroverkens organisation varit, att just för den reala undervisningens upphjelpande vissa öfverafdelningar på den reala linien skulle indragas såsom onödiga och att samma åtgärd af enahanda orsak jemväl vidtages med några afdel-

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverkets högre klasser.
(Forts.)

ningar på latinlinien, för att begge linierna sedan vid särskilda läroverk måtte, fria från hvarandra, utveckla sig desto bättre. Härutinnan anser jag, att Kongl. Maj:t gått just den väg, som Riksdagen sjelf anvisat och godkänt — den enligt min åsigt enda rigtiga vägen ej mindre i undervisningens intresse än ock ur ekonomisk synpunkt. Ty det är en orimlighet att, då man vet, att lärjungarne på reallinien i allmänhet mycket tidigt lemna läroverken för att egna sig åt yrken eller det praktiska lifvet, och må hända endast en om året vid hvart läroverk öfvergår till de högsta realklasserna — det är en orimlighet, säger jag, att för undervisningen af denna enda lärjunge hålla en hel stat af lärare. Vill en lärjunge, som besöker ett dylikt läroverk, gå igenom hela skolan, så har han ju den utvägen, att göra det vid ett annat läroverk.

Men det är en annan omständighet, som jag ber att få påpeka, den nemligen, att vi väl böra söka göra den princip gällande, som år 1873 antogs i afseende å läroverkens organisation. Kongl. Maj:t föreslog då att öfverallt indela reallinierna på det högre stadiet i tre klasser. Men det Utskott, som då behandlade denna fråga, föreslog i likhet med den läroverkskomité, som varit tillsatt, att reallinien på gymnasialafdelningen skulle vid somliga högre läroverk bestämmas till två och vid andra till fyra klasser. Begge delarne fann jag olämpliga och, anslutande mig till regeringens åsigt i frågan, reserverade jag mig mot Utskottets förslag, i den rigtning, att reallinien skulle bestå af tre klasser, samt vann för min åsigt i denna Kammare 127 röster mot 36. Nu synes emellertid meningen vara att återinföra den grundsatsen, att reallinien vid vissa läroverk skall bestå af två och vid vissa af fyra klasser. Det är för att upprätthålla det beslut, som vi redan en gång fattat i denna fråga, som jag, med vidhållande af min förut angifna ståndpunkt deri, nu egentligen begärt ordet.

De lärjungar, som blott tvenne år åtnjuta undervisning på reallinien, såsom förhållandet är vid de sju först nämnda af här i utlåtandet omförmälda städer, blifva icke annat än ett slags öfverliggare, som ej lemnat skolan vid femte klassen och som, då man ej vet hvar man skall göra af dem, få gå qvar i skolan. Men derifrån komma de hvarken in vid teknologiska institutet eller vid krigshögskolan. De tvenne realklasserna hafva således icke något ändamål. Deremot är det för mycket med fyra klasser. Bättre då att, såsom det föreslogs år 1873, hafva tre klasser. Man förespeglade oss under den diskussion, som då egde rum, att, derest gymnasiafdelningen på reallinien inrättades på fyra klasser, den fördelen skulle vinnas, att realisterne efter genomgåendet af denna kurs kunde fortsätta studierna vid akademien. Vackra studier! Ingen bland dem kan aflägga någon akademisk examen, ty dertill fordras latinskrifning, som icke förekommer på reallinien. Hela den saken är således ren humbug. Men nu är icke fråga om indragning af alla fyra klasserna, utan endast om indragning af två klasser. För min del anser jag att Riksdagen bör till Kongl. Maj:t öfverlemnas att, der så prövas lämpligt, låta indraga alla fyra sista åren eller de två öfversta klasserna på reallinien, och i detta syfte har jag åberopat min förut uttalade åsigt, äfvensom Kammarens

vid 1873 års riksdag derom gjorda uttalande. Jag har till följd häraf uppsatt ett förslag till beslut, så lydande:

“att Riksdagen må medgifva, att realliniens klasser ofvanför den femte må indragas vid de högre elementarläroverk, der sådant af Kongl. Maj:t prövas lämpligen kunna ske, men att de för samma läroverk anvisade anslag ändock för närvarande må bibehållas oförändrade“.

Hvad beträffar det lilla tillägg, hvarpå föregående talare tycktes lägga så mycken vikt, nemligen att vid omregleringen nödig varsamhet bör iakttagas, så har jag med uppmärksamhet följt departementschefens uttalande i statsrådsprotokollet och funnit, att just försigtighet varit den rådande tanken vid ärendets behandling, och jag är derföre öfvertygad att det ingalunda blifvit förbisedt, det öfvergången bör försiggå med nödig varsamhet. Jag tror alltså att det icke är skäl besluta berörda tillägg.

Herr Lyttkens: Efter det sakrika anförandet af representanten från Westerås kunde det må hända vara öfverflödigt att jag vidare ordar i saken, men jag vågar ändå göra några tillägg. Talaren framhöll, att elementarläroverken stå i ett slags öfvergångsstadium till följd af 1873 års författning. Lärjungeantalet i de högre klasserna har ej kunnat ökas på den korta tid, som sedan dess förflutit, och resultatet af den då vidtagna förändringen har således ännu icke kunnat visa sig. Men om jag tager den tabell öfver lärjungeantalet vid de läroverk, der realöfverklasserna äro afsedda att indragas, som af Stats-Utskottet är framlagd, så finner jag att deraf framgå vissa ganska betydelsefulla resultat och jag skulle derföre vilja anföra derur några siffror. Tabellen omfattar åren 1871—1875, och man finner deraf, att t. ex. vid Hudiksvalls elementarläroverk år 1871 latinlinien hade i fjerde och femte klasserna 29 och reallinien 4 lärjungar, men att deremot år 1875 lärjungeantalet var 16 på hvardera linien. Det hade således under dessa år fyradubblats på reallinien, men minskats med nära 50 procent på klassiska linien. Vid Strengnäs läroverk var antalet lärjungar i samma klasser på latinlinien år 1871 31, på reallinien 5. 1875 deremot respektive 22 och 27. Alltså en femdubbel tillökning på reallinien, men minskning på latinlinien. Vid Nyköpings läroverk visar sig samma förändring, och då jag må hända genom att längre uppehålla mig vid denna tabell skulle trötta Kammaren, vill jag inskränka mig till att i korthet säga, att förhållandet i allmänhet varit detsamma öfverallt. Så t. ex. i Kristianstad och Halmstad. Öfverallt har antalet lärjungar ökat på reallinien och minskats på latinlinien, till följd af den nya anordning, som år 1873 vidtogs. Hvad vill man nu göra? Jo, indraga de högre klasserna af reallinien, innan ännu resultatet hunnit visa sig i dem af nyss nämnda förändring. Riksdagen och i synnerhet denna Kammare har i många år arbetat för att elementarläroverket skulle vända undervisningen mera åt det praktiska, på det att nutidens läroverk icke såsom de gamla latinskolorna skulle utbilda endast tjänstemän för statens behof, utan äfven medborgare för det allmänna lifvet och yrkena. Om nu den reform, som för endast fyra år sedan vidtogs, redan verkat derhän, att strömmen af de

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

kunskapssökande synbarligen vändt sig mera åt reallinien än, såsom förut varit fallet, åt latinlinien, så synes mig att det mål, hvartill i synnerhet denna Kammare sträfvat, delvis redan är uppnådt och i ännu högre grad skulle vinnas, om man fortsatte på samma sätt. Men genom indragning af de öfversta klasserna skall reformen hämmas i sina verkningar och latinlinien skall återfå sitt gamla företräde. Det är af dessa betänkligheter och icke af ortintresse, jag anser mig böra yrka afslag å det nu föredragna momentet. Om förslaget angående den nu ifrågasatta indragningen kommit några år senare, skulle jag kanske kunnat nöja mig med att instämma i Herr Linders förslag om ett tillägg af innehåll, att indragningen bör med nödig varsamhet försiggå, men jag kan det ej för närvarande, emedan resultatet af 1873 års reorganisation ännu ej hunnit visa sig till fullo. Gossarne hafva ej ännu hunnit upp i de högre klasserna, och förr än den första uppsättningen hunnit fullständigt genomgå reallinien, kan det ej vara lämpligt att åter igen vidtaga en genomgripande förändring. Låtom oss dessförinnan se verkan af 1873 års reform, och förr än vi fått se resultatet häraf vill jag icke med min röst bidraga till den ifrågasatta förändringen. Någon penningevinst skulle den icke tillskynda staten, ty anslaget komme ju att blifva detsamma, och äfven af detta skäl vill jag icke bifalla förslaget.

Jag yrkar afslag å denna punkt och skulle vilja tillägga att, hade det varit fråga om latinklassernas indragning, skulle jag icke satt mig deremot, men när det gäller realklasser, måste jag på det kraftigaste protestera mot en sådan indragning.

Herr Nils Östling: Jag behjertar fullkomligt de skäl, som föranledt Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet att framlägga ett förslag sådant som det föreliggande. Det har nemligen under loppet af många år visat sig, att reallinien vid flera elementarläroverk varit så litet besökt, att det varit rent af ett slöseri att bekosta särskild undervisning åt ett sådant fåtal. Jag skulle därför icke heller haft något att anmärka, om en indragning sådan som den föreslagna blifvit ifrågasatt vid en tidpunkt, då den gamla skolstadgan ännu gälde, men nu kan jag icke underlåta att uttrycka min farhåga för en sådan förändring, då jag anser tidpunkten därför vara den mest olämpliga. Först nästa hösttermin kommer man till erfarenhet i nedre sjetten klassen af den nya skolstadgans verkningar; först året derefter kan man vinna denna erfarenhet i sjetten öfre, året derpå i sjunde klassens nedre afdelning o. s. v. Det förefaller mig därför underligt, om man på grund af ett förhållande, som existerat ett föregående år, men som haft sitt skäl i en rot, som numera är borttagen, beslöte att indraga de högre klasserna vid vissa läroverk, just vid en tidpunkt då man skulle komma att se huru förhållandena gestaltade sig i dessa högre klasser.

Det är mer än sannolikt, att om några år kommer att visa sig nödvändigheten eller behovet eller åtminstone önskvärdheten af att indraga en eller annan realklass vid vissa läroverk, men jag tror, att man bör afvakta den tidpunkt, då man kommit till bestämd erfaren-

het af, vid hvilka läroverk en sådan indragning lämpligen bör ske. Granskar jag den bilaga i tabellform, som af Stats-Utskottet är uppställd, *innan* jag läser Utskottets motivering, kan jag icke för mig fördölja, att man måste derur draga en helt annan konklusion, än Utskottet gjort. Jag ser deraf, att vid alla läroverken hafva lärjungarnes antal på den reala linien, nemligen i de klasser, om hvilka här är fråga, den 4:de och 5:te, ökats, och detta gifver mig icke anledning att uttala den åsigt att de klasser, der detta ökade lärjungeantal nu skall inträda, böra indragas.

Angående förändring i afseende på vissa elementa läroverks högre klasser.
(Forts.)

Här har blifvit yttradt tillräckligt mycket i denna sak. Jag avsluter mig till deras åsigt, hvilka icke för det närvarande önska denna indragning, och instämmer med den föregående talaren, som yrkade afslag.

Herr Key: De skäl, som anförts för afslag å Stats-Utskottets förslag, hafva varit hufvudsakligen tvenne, nemligen dels att den nya skolstadgan icke ännu hunnit visa sin verkan och dels att lärjungarnes antal skulle vara så stort i 4 och 5 klasserna, att det, då desse lärjungar ännu icke "hunnit upp", vore obarmhertigt att stryka den 7 realklass, hvarom här är fråga.

Det var, som Herrarne minnas, för några år sedan som man på goda skäl drog in den allra nedersta, den då varande första klassen. Man hade kommit till en tydlig insigt af, och denna har blifvit allt mer befastad, att skolgången var för lång: den började för bittida och slutade för sent. Men ännu återstår åtskilligt att göra, vår ungdom vistas ännu alltjemt för länge i skolorna, de komma för sent i beröring med det lefvande lifvet, de sluta sin skolgång ännu alltjemt för sent. På grund häraf har, såsom jag nämnde, den nedersta klassen redan för några år sedan blifvit indragen, och jag tror att det är en ännu riktigare väg, som snart bör beträdas, att äfven skära af uppifrån och nedåt, åtminstone 7 öfre klassen.

Nu invändes, att man genom den föreslagna indragningen skulle hindra de många lärjungar som befinna sig i de nedre klasserna att komma längre. Mine Herrar! de hinna i allmänhet icke längre. Vanligen gå de ut i det praktiska lifvet redan från 4, 5 och lägre 6 klasserna; längre gå de flesta icke, det är endast ett fåtal som går igenom alla klasserna på reallinien och tager studentexamen utan latin, och desse realister hafva då redan gått der allt för länge. Ser man på tabellerna, skall man lätteligen finna, att den tillökning man trott sig spåra är högst obetydlig, och att hålla undervisningen vid makt för icke en hel, utan för $\frac{3}{10}$, $\frac{6}{10}$, en half lärjunge o. s. v., för att icke tala om de klasser och de skolor der, år efter år, icke ens det nyssnämnda antalet kunnat utdivideras, utan der klassen stått alldeles tom, detta *kan* ju icke vara med en god hushållning förenligt. Man kan sannerligen bättre använda penningar än så. För min del vill jag icke vara med om några "halfveringar" af lärjungar, utan tillstyrker tvärtom indragning af alla reala klasser, der sådana förhållanden, som nyss äro nämnda, inträdt. När en gång vårt examensväsende

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

blifver så ordnadt, och jag hoppas att detta må blifva snarast möjligen, att latinet icke ovilkorligen ingår såsom obligatoriskt examensämne för *hela* den juridiska bildningen eller för inträde i regeringsdepartementens alla vrår och vinklar, då är tiden inne att med allvar mångenstädes ifrågasätta indragning af den klassiska linien och endast hafva ett färre antal dylika skolor, der lärjungar kunna utbildas sig för rent vetenskapliga ändamål. De, som vilja såsom lefnadsyrke egna sig åt vetenskaperna, äro jemförelsevis, kvantitativt sedt, ett ringa fåtal; och att för detta fåtals skull så slösa med utgifter och med den stora mängdens krafter, som under nuvarande anordning af elementarläroverken sker, kan icke heller vara förenligt med statens intresse. Det är icke förenligt med god hushållning, enär man derigenom onödigtvis kastar bort penningar, och det är icke heller förenligt med statsintresset, enär man kastar bort ungdomens tid, som bättre behöfves och som bättre kunde användas i det praktiska lifvet. Jag tror att, huru man än ser saken, vare sig ur en allmän synpunkt af statens bästa eller ur den mera speciella, af ungdomens egen fördel, äro dessa indragningar befogade. Den nu föreslagna indragningen på den reala linien är en början, och jag hoppas att flera komma efteråt. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Staaff: Jag ber att i korthet få förklara, att jag på de skäl, Herr Linder anfört, yrkar afslag å förevarande punkt af Utskottets betänkande. Jag medger villigt, att skäl till framläggande af ifrågasvarande förslag förefinnes i det ringa lärjungeantalet, men då, på skäl som personer mera sakkunniga än jag anfört, det är alldeles obestriddigt, att de verkliga resultaten af den sista läroverksanordningen icke ännu kunnat visa sig, tror jag, det icke skulle blifva någon riksolycka, om det dröjde ett eller annat år med nu föreslagna förändring. Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten derå, att ingen uppoffring från statsverkets sida kommer i fråga, då anslagen i alla händelser skola kvarstå oförändrade.

Slutligen ber jag få nämna, att beträffande de norra orterna Riksdagen vid särskilda tillfällen uttalat den åsigt, att i afseende å förhållanden så beskaffade som de, hvilka nu äro i fråga, lärjungeantalet i dem bör utgöra samma måttstock som rörande det öfriga Sverige, och detta dels för de stora afståndens skull, dels ock till följd af Norrlands brist på kommunikationer. Jag yrkar afslag å den föredragna punkten.

Herr Clairfelt: Icke därför att jag är representant för en af de städer, hvars elementarläroverks sjunde klass på den reala linien blifvit ifrågasatt att indragas, har jag begärt ordet, utan därför att jag anser, att det föreliggande förslaget går i en riktning, som är motsatt Riksdagens och särskildt denna Kammars sträfvande under senare tider. Ty Kammaren har med allt skäl sträfvat till en utvidgning af den reala linien inom elementarläroverken, och detta sträfvande skulle i väsentlig mån motverkas af hvad nu föreslagits. Vi hafva ännu icke sett verkningarne af den nya anordningen. Flere talare hafva

visat, huru lärjungeantalet i 4 och 5 realklasserna ökats, och på sin tid skall nog samma förhållande inträda med afseende å den reala liniens 6 och 7 klasser. Stats-Utskottets vice ordförande har visserligen påstått, att de lärjungar, som äro i 4 och 5 klasesrna, aldrig skola komma upp i dessa högre klasser. Men jag ber att få genmäla detta hans påstående med den frågan: huru vet han det? Jag tror det icke kan vara skäl att i detta hänseende ställa något horoskop för framtiden. Jag anser, att den reala bildningen allt mer tager ut sin rätt i vårt land, helst man bör hoppas att den tid icke skall vara så långt aflägsen, då latinet upphör att vara obligatoriskt ämne vid en del af våra akademiska examina.

I likhet med Herr Linder anser jag visserligen, att man bör gå till väga med varsamhet, men jag tror, att den största varsamhet iakttages derigenom, att man afslår Stats-Utskottets förslag i förevarande punkt och jag får derföre yrka afslag å densamma.

Herr Jöns Pehrsson: Det är öfverdådigt af en icke fackman att uppträda i skolfrågor, men det är besynnerligt, huru segt detta lärdomsintresse visat sig vara vid alla möjliga tillfällen. Så har man äfven vid många tillfällen försökt att göra det så svårt, dyrt och kostsamt som möjligt för den studerande ungdomen. Kommer man till en annan punkt, så vill man införa en förökad längd och kostnad i andra afseenden. Jag vet, att i det fall, som nu är i fråga, Riksdagen helt nyligen antagit en grundsats. Jag tror icke, att Utskottets förslag afviker särdeles mycket härifrån, och för min del hyser jag den åsigten att, om skoltiden för en del ynglingar kan förkortas, utan att de, som behöfva längre begagna sig af undervisningen vid läroverken, derigenom förnärmas i sin rätt, förorsakas icke någon synnerlig skada derigenom, i synnerhet som det väl icke lider något tvifvel, att man i många fall söker kvarhålla ungdomen längre i skolorna, än som för många brancher af deras framtida verksamhet kan vara nödigt.

En föregående talare har yttrat sig om de stora examensfordringarne, och för min del är jag öfvertygad, att man i skolorna måste genomgå en ofantlig mängd ämnen, som man sedermera i det praktiska lifvet, vid utöfvandet af sitt blifvande kall, alls icke kommer att begagna.

Jag har dervid tänkt på alla de landtmän och prester, vi på landet ega. Hvad hafva t. ex. de senare, som egentligen icke hafva någon annan sysselsättning än utöfningen af sitt prestebete, dervid för nytta af att de läst klassiska språk i den utsträckning som nu fordras?

För min del vill jag icke göra något yrkande, utan anser mig endast böra fästa Herrar skolmäns uppmärksamhet på, att, om vi på detta sätt skola fortsätta att dryfta denna hufvudtitel, som vi hittills gjort, så kommer den säkerligen att räcka hela denna vecka. Det är endast detta jag velat lägga Herrarne på hjertat och för öfrigt får jag tillägga, att, om icke Utskottets förslag är bra, så anser jag för min del hvad herr Rundbäck yttrat vara fördelaktigast.

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverkets högre klasser.
(Forts.)

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet **Carlson**: Ingen kan väl undra derpå att, när ett förslag blifvit väckt, som syftar till att i någon mån, om än på aldrig så giltiga skäl, minska tillfällena till undervisning, detta skall väcka motstånd hos representanterne för de orter, som äro i fråga.

Huru naturligt detta än är, tror jag dock icke, att faran vid något föregående tillfälle varit så ringa som vid detta, och jag tror att de orter, som kunna träffas häraf, skola i sjelfva verket lida ganska obetydligt, under det att det hela i betydlig mån vinner.

I sjelfva verket — hvad kan väl en stad eller ort förlora derpå, att en eller flera klasser vid ett läroverk för någon tid åtminstone indragas, om, såsom här är fallet, *ingen enda* eller nästan ingen lärjunge der finnes, som begagnar sig af den erbjudna undervisningen?

De hufvudsakliga skälen, hvarför detta förslag blifvit framställt, äro tvenne; det ena, att staten icke hör betungas med onödiga kostnader, och det andra, att man bör rätta antalet läroanstalter efter behofvet.

Hvad det första beträffar, så, då under fem års tid ingen enda lärjunge funnits i en klass och kanske *en* i den derpå följande eller i medeltal *en och sex tiondedels* lärjunge, kan det väl icke vara skäl för staten att hålla en hel uppsättning af lärare för en sådan klass. Det inträffar nu icke sällan, att i en klass icke finnes mer än en enda lärjunge, och jag har sjelf varit vittne till ett sådant förhållande. Man kommer då in i ett stort klassrum och får se en ensam lärjunge sitta der, öfvergifven af alla kamrater. En lärare inträder och undervisar honom; när denne slutat, kommer en annan och således kan det vara ända till 6 å 7 lärare, som uppvakta denne enda lärjunge, för att bibringa honom nödiga kunskaper.

Det kan väl icke gerna vara statens skyldighet att vidmakthålla en så beskaffad läroanstalt, utan i stället får väl denne lärjunge väl söka skaffa sig sin undervisning på någon annan väg.

I Vexjö elementarläroverk, till exempel, fans under fem års tid icke någon enda lärjunge i någon af de fyra öfversta realafdelningarne. Detta förhållande fortgick tills för två år sedan, då en yngling kom och anmälde sig till inträde i den första af dessa afdelningar — denna till på köpet från en annan ort.

Lärarne afrådde honom, emedan de ansågo det vara för mycket att hålla lärare för denne ende yngling, men hans målsman yrkade ihärdigt på att han skulle undervisas just vid Vexjö läroverk, och detta måste ske, emedan en rättighet icke fans att svara, det klassen icke var till för en enda lärjunge. Denne yngling förblef sedermera vid läroverket i Vexjö uti två år; hade han fortsatt sin gång genom alla fyra öfverklasserna, så skulle förhållandet i lika många år hafva förblifvit det samma, nemligen att en hel uppsättning af lärare blott för hans skull infunnit sig för att undervisa. Men han behagade blott stanna dessa två år, hvarefter det förra förhållandet åter inträdde, att ingen enda lärjunge fans i dessa klasser.

Det *andra* skälet för ifrågavarande indragning af klasser är

ännu viktigare, nemligen det, att man bör rätta antalet läroanstalter efter behovet.

Man har hittills ensamt i vårt land bland alla bildade länder haft den föreställningen, att alla läroverk, som ega mera än fem klasser, måste vara *fullständiga*, vare sig det behöfves eller icke.

Men jag vågar fråga, om det finnes något skäl, hvarföre man icke i detta som i andra fall bör lämpa förhållandet efter de olika behoven?

Hvarföre kan icke den ena orten ega en skola med något färre klasser, under det en annan ort har ett fullständigt läroverk? Man bör icke i en sådan sak skära allt efter ett snitt, ty derigenom kunna lätteligen sådana förhållanden uppstå, som jag nyss antydt, och den kraft, som borde nedläggas på att göra undervisningen bättre, den går förlorad, derigenom att man använder den att meddela undervisningen, der den icke behöfves. Det är, för att kunna samla krafter dit, der det behöfves, som man måste draga dem tillbaka från de punkter, der de icke befunnits nödiga.

Nu har man sagt, att det skulle vara en så stor förlust för en ort, att den sjunde klassen vid läroverket icke finnes, så att lärjungarne vore nödsakade att sluta i den sjette klassen. Den erfarenhet man derom har, många års erfarenhet, har visat, att det är en stor skillnad emellan den sjette och den sjunde klassen. Hvardera består, såsom bekant, af två årsafdelningar.

En föregående talare, ärad och aktad, har sagt — att sjette klassen består allenast af öfverliggare och sådana lärjungar, hvaraf det icke kan blifva något; de gå der tills vidare ett par år och sluta derefter sin skolgång.

Men så är icke förhållandet; jag måste på det bestämdaste bestrida en sådan uppfattning. Den sjette klassen är tvärtom en af de gagneligaste klasser, som finnas vid elementarläroverket. För att klart visa detta, behöfver jag i största korthet genomgå läroämnena. I femte klassen läser man i matematik enligt nu gällande läsordning fyra böcker i Euklides och en grad i algebra. Men man har icke fått läsa *någon* fysik. Man har läst franska språket *ett enda år*, och på detta enda år skulle man hafva kunnat inhemta hvad man behöfver kunna i språkets grammatik, förskaffat sig ett ordförråd samt lära sig språkets pronouciation, hvilket allt är för en yngling af stor vigt att känna! Engelska har man visserligen läst i två år, men naturligtvis äfven detta ofullständigt för att kunna förstå språket.

Går man deremot vidare i den sjette klassen och begagnar undervisningen der i två år, så har man i matematik erhållit de kunskaper, som en efter tidens fordringar bildad man bör ega, nemligen kunskap om proportionsläran och dess tillämpning på geometrien, hvarigenom man lär sig känna läran om förhållandet mellan tal och deras uttryck i geometrisk figur, samt två grader i algebra, som för många torde vara ganska nödvändigt att känna. Vidare får man i sjette klassen lära ett ämne, som för den praktiska utbildningen är af stor vigt, nemligen kannedomen om fysikens grunder. Man kan nemligen ordna undervisningen så, att lärjungarne i denna klass få inhemta icke blott

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högsklasser.
(Forts.)

Angående för-
ändring i af-
seende på vissa
elementarläro-
verks högre
klasser.
(Forts.)

läran om ljudet och ljuset, utan äfven om magnetism och elektricitet, d. v. s. sådana naturlagar, hvilkas verkningar spåras rundt omkring oss och som den bildade mannen enligt min tanke bör känna. Han får vidare läsa franska språket i tre år, hvarigenom det är en möjlighet för honom att i detta språk framdeles hjälpa sig på egen hand. Det är nemligen elementarundervisningens ändamål att på så kort tid som möjligt gifva ynglingen de hjälpmedel, som han kan komma att använda under sin framtida verksamhet. Engelska språket har han läst i fyra år, så att han kan hafva hunnit att blifva någorlunda bevandrad deri. Dessutom kan han i denna klass hafva afslutat studiet af fäderneslandets historia, och hans kunskaper uti allmänna världshistorien äro betydligt vidsträcktare än i föregående klass. Allt detta gör, att den krets af läroämnen, som han då inhemtat, utgör just det som är behöfligt för en yngling, som vid 16 eller 17 års ålder vill öfvergå till det praktiska lifvet. Man vinner derigenom det mål, att den, som vill egna sig åt en industriel verksamhet, den må kallas landtbruk, fabriksyrke eller handel, har inhemtat, under den tid han varit i skolan, de hjälpmedel, som han för sin framtid behöfver, men han har ändock icke stannat för länge i skolan, utan han har tillräcklig tid kvar att ännu i ungdomen egna sig åt sitt yrke.

Deremot, om man låter den sjunde klassen vara kvar orubbad, så underhåller man den föreställning, som inrotat sig, att man äfven på den reala linien skall gå igenom läroverket fullständigt och derigenom förvärfva de kunskaper, som fordras för inträde t. ex. i den tekniska högskolan, men som icke äro nödvändiga för alla dem, som egna sig åt det praktiska lifvets tjenst. Förhållandet är nemligen med den reala linien det, att den tjenar två ändamål på en gång, och det är af vigt att hålla detta klart för sig, då man vill betrakta liniens organisation. Den tjenar först dem, som söka sig in på den rent praktiska verksamheten, och derjemte dem, som med en praktisk rigtning i sina studier dock behöfva en högre, vetenskapligt teknisk bildning, såsom t. ex. ingeniörer, maskinkonstruktörer, o. s. v. De senare äro ett fåtal; de före utgöra det öfvervägande flertalet. För de fleste behöfves blott att genomgå sex klasser af läroverket, och detta behof framträder så starkt, att efter min tanke det vore en stor vinst för landet om det nu föreslagna försöket göres. Detta visar sig äfven af den erfarenhet man på senare tider gjort, att den sjette klassen blir allt mer och mer besökt, under det att den sjunde står aftynande såsom förut.

Man har väl sagt, att de ynglingar, som äro i de lägre klasserna och i den sjette, ännu icke hunnit upp i den sjunde, och att man derföre borde dröja med indragningen. Men det är, såsom jag nu ådagalagt, en så stor skilnad mellan dessa båda klasser, att ynglingarne behöfva icke komma upp i den sjunde klassen; den sjette är nemligen beräknad för deras behof och är fullkomligt tillräcklig. Förändring är alltså icke allenast till nytta för dem utan till hela landets bästa.

Dessa äro således de djupt liggande skälen: att man bör söka undvika onödiga kostnader och att man bör rätta läroanstalterna efter behofvet. Sålunda, att söka få fram en skolundervisning, som, i rätt

tid afslutad, lemnar ett helt af kunskaper hos lärjungen. Och det är genom undersökningar, anställda förrän detta förslag framlades, utrönt, att man kan så afrunda undervisningen i sjetten klassen, att den bildar en hel krets, hvilken för dem, som öfvergå till det praktiska lifvet, innehåller de ämnen, hvaraf de i sitt yrke kunna hafva väsentligt gagn.

Nu har häremot blifvit invändt, att en rörelse för närvarande pågår inom skolverlden, som skulle göra det omöjligt att nu ästadkomma någon reglering. Denna rörelse består deri, att i fjerde och femte klasserna antalet lärjungar på den reala linien under den senare tiden tilltagit. Men med afseende derpå är just detta förslag uppgjort. *Så mycket* verkar denna pågående rörelse, att man icke vill slå fast den indragning, som är i fråga, och icke på förhand oakalkeligen bestämma hvilka läroverk skola vara fullständiga eller icke. Men den kan *icke* verka derhän, att man är ifrån år skulle låta en klass stå tom och ändock hafva lärare, som vore förpligtade att undervisa, om det behagade en enda lärjunge att infinna sig. Vidare har man sagt, att det icke skulle göra något om den ifrågasatta förändringen uppsköttes på någon tid. Detta skulle emellertid medföra, att skolväsendet fortfarande komme att befinna sig i samma upplösningstillstånd, som nu. så att man icke finge klart, huru läseordningen borde ordnas. Ett sådant ordnande kan icke ske, förr än man fått något bestämdt i det hänseende, som i förslaget blifvit angifvet. Man har dock härutinnan gått så varsamt till väga, att dessa klasser, om hvilkas indragning nu är fråga, åter kunna upprättas, så snart behof deraf visar sig. En mångårig erfarenhet gifver väl vid handen, att detta icke på många ställen torde komma att ega rum; men öfver allt, der det kan finnas vara behöfligt, är tillfälle beredt till en sådan återgång, och några svårigheter härför skola säkerligen icke möta från styrelsens sida, så snart behofvet verkligen blifvit ådagalagd. Man må kalla det försigtighet — man kan ock kalla det en skyldig omtanke för undervisningens behof; men ett mera varsamt tillvägagående, än som vid den föreslagna förändringen blifvit begagnadt, kan i min tanke icke finnas. Att uppskjuta denna förändring vore, som sagdt, att förlänga ett tillstånd, som ingalunda är att glädja sig åt, och att slutligen drifva det derhän, att man, på sätt från åtskilliga håll blifvit förordadt, skulle antingen indraga både sjetten och sjunde klasserna af dessa läroverk eller ock ingenting göra åt saken, hvilket, som jag tror, skulle i betydlig mån förhindra uppkomsten af den helsosamma verkan, som med föreliggande förslag afses. Ty de krafter, som nu besparas, kunde vida nyttigare användas till att fullständiga reallinien och gifva den en tillbörlig utveckling.

Det har visserligen här yttrats, att detta skulle hafva till följd att hämma realliniens utveckling, men jag tillåter mig i det afseendet hänvisa till hvad jag yttrat i mitt anförande till statsrådsprotokollet. I den mån nemligen som den reala linien kan stå sjelfständig, för sig, med egna lärare och jemväl, der det är möjligt, med bestämda lärareplatser, i samma mån blir den ock starkare, och detta är ju det hvartill vi sträfvä. När nu detta låter sig göra utan ökade kostnader, är det

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

väl icke rätt att bibehålla öfverflödiga klasser, hvarigenom en nödig och nyttig utbildning af den reala linien förhindras. Efter min uppfattning böra vi derföre taga det steg, som den närvarande ställningen anvisar, för att på detta sätt bana en väg, på hvilken vi sedan kunna vidare fortgå.

På dessa skäl, som icke torde behöfva vidare utvecklas, och just för att gifva skolundervisningen, särdeles den på den reala linien, en utveckling som den så väl behöfver, vågar jag anhålla att Kammaren ville i likhet med Första Kammaren bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Lundberg: På grund af hvad Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet nu anfört rörande vigten och fördelarne af elementarläroverkens sjetta realklass samt hvad jag i afseende derå redan yttrat, anhåller jag att, med förändring af min förut gjorda hemställan, få instämman med dem som yrkat afslag å Utskottets betänkande, så vidt deri godkännes indragning af 6 realklassen vid trenne läroverk. Man kan visserligen finna det besynnerligt, att uti Wexiö denna 6 realklass, fastän deri icke under nästlidet år varit någon lärjunge, skulle bibehållas; men såsom skäl derför torde kunna med någon giltighet anföras, att lärjungeantalet vid detta läroverk under samma år uti 4 och 5 realklasserna tilltagit; och förmenandet att vid de begge öfriga ifrågavarande städernas läroverk skulle helt och hållet saknats lärjungar i 6 realklassen under sistlidet år, är desto origtigare, som då, hvad läroverket i Halmstad beträffar, på sätt jag redan visat, lärjungeantalet i denna klass varit dubbelt större än vid fyra af de läroverk, der 6 realklassen skulle komma att behållas. Jag hemställer således om den ändring i Stats-Utskottets förslag, att Riksdagen, med förklarande att ifrågasatt indragning af 6 realklassen vid Halmstads, Wexiö och Hernösands elementarläroverk anses nu icke böra ske, må medgifva, att vid den förändring, som i afseende å vissa elementarläroverks sjunde realklass blifvit i Stats-Utskottets betänkande omförmäld, de för samma läroverk anvisade anslag ändock för närvarande må bibehållas.

Herr Lyttkens: Jag skulle icke hafva besvärat Kammaren med att ännu en gång taga till ordet i denna fråga, om jag icke genom det af Herr Ecklesiastikministern nyss afgifna anförandet funnit mig ytterligare styrkt i min åsigt, att Riksdagen icke nu bör lemna sitt bifall till den af Kongl. Maj:t föreslagna indragningen af de högre realklasserna vid vissa läroverk. Herr Statsrådet yttrade, att det måste anses orätt att upptaga lärarekrafter för en enda elev, och deri instämmer jag med Herr Statsrådet till alla delar, men, såsom jag nyss sökte visa och nu ber att få ytterligare betona, 1873 års skolstadga har ännu icke hunnit visa sina verkningar hvad beträffar de 6 och 7 klasserna, då de som efter utfärdande af nämnda stadga gjort sitt inträde i skolan ännu icke hunnit upp i 6 klassen, hvartill åtgår en tid af 5 år. I de lägre klasserna, der denna stadga redan kunnat verka, har det visat sig att antalet lärjungar på latinlinien för hvarje år minskats, men deremot ökats på reallinien. Jag har

förut såsom exempel anført ett af de läroverk, som skulle komma att drabbas af den ifrågasatta indragningen, nemligen det i Westerås, och hvad vill man nu att de 41 lärjungar, som der år 1875 funnos på reallinien i 4 och 5 klasserna, skola taga sig till, om de båda högre realklasserna indragas? De tvingas ju att upphöra med sin skolgång.

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Herr Statsrådet yttrade vidare — och äfven derutinnan ger jag honom fullkomligt rätt — att 6 klassen vore af synnerligt framstående betydelse för undervisningen. Men huru med detta yttrande sammanställa hans förslag om indragning af denna klass vid tre af våra läroverk, och deribland ett, der icke mindre än 25, och ett annat, det i Hernösand, der 13 ynglingar stå färdiga att inträda i denna sjette klass. För min del tror jag det vara skäl att åtminstone vänta med denna indragning, tills verkningarne af 1873 års skolstadga hunnit visa sig, d. v. s. till dess de ynglingar, som år 1874 inkommo i skolan, hunnit genomgå skolans alla klasser. Visserligen sade Herr Statsrådet, att det skulle vara lätt att återställa de indragna klasserna, om och när något lifligare behof deraf komme att visa sig. Men huru skall ett sådant förefintligt behof kunna visa sig, der ingen sjette realklass finnes, och man sålunda hindrat de lärjungar, som skulle önska det, att inträda i denna klass. Jag instämmer fullkomligt i och är mycket tacksam för det vackra förord Herr Departementschefen gaf den 6 klassen, men detta förord synes mig innebära en motsägelset mot förslaget att indraga just denna klass, som åtminstone för mig är svår att förklara.

Jag yrkar fortfarande afslag å Utskottets hemställan i dess helhet. Om det, sedan verkningarne af 1873 års skolstadga hunnit visa sig på skolans alla klasser, skulle befinnas lämpligt företaga en sådan indragning som nu ifrågasatts, då skall äfven jag, om jag vid den tiden har äran vara riksdagsman, gerna med min röst dertill bidraga, men till dess anser jag, som sagdt, att saken bör få anstå.

Herr Linder: Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet uttalade i det anförande, vi nyss haft nöjet afhöra, åtskilliga ganska behjertansvärda sanningar; dock vill jag nu tillåta mig fästa uppmärksamheten vid ett par af de satser som i samma anförande uttalades, hvilka jag för min ringa del finner innebära en viss oklarhet i afseende å det mål, hvartill vi, enligt Herr Statsrådets mening, böra med vår skollagstiftning sträfva.

Herr Statsrådet nämnde, bland annat, att lärarnes antal vid ett läroverk bör afpassas efter förefintliga behof, och att det vore en hos oss här i Sverige inrotad fördom, att hvarje läroverk, som hade mera än fem klasser, äfven borde vara i alla afseenden fullständigt, så att hos oss icke skulle finnas andra läroverk än antingen femklassiga eller också sjukklassiga. I hvad Herr Departementschefen vidare hade godheten yttra om betydelsen af 6 klassen tror jag ock att hvar och en som något sysselsatt sig med undervisning, skall i hufvudsaken instämma. Dervid är dock en omständighet att taga i betraktande, nemligen att om vid de läroverk, der för närvarande ett större antal

Angående för-
ändring i af-
seende på vissa
elementarläro-
verks högre
klasser.
(Forts.)

lärjungar finnas på femte klassens realinie, dessa, såsom man väl har anledning förmoda, sedan de kommit upp i sjette klassen och genomgått densamma, skulle önska att fortsätta sina studier äfven i den 7 klassen, de, om den nu ifrågasatta indragningen kommer till stånd, dertill icke komma att ega tillfälle, utan tvingas att direkt från sjette klassen kasta sig ut i det praktiska lifvet i något handverk, i handel, i landbrukspraxis, till fabrik, eller dylikt. Det kunde emellertid, som sagdt är, lätt hända att någon af dem skulle önska att genomgå den 7 klassen för att sedan ingå vid den tekniska högskolan eller och söka sig någon annan anställning, hvartill man, om man genomgått 7 klassen på realinien, har tillträde. Men från att begagna sig af en sådan utväg finna de sig stängda till följd deraf att vid det läroverk, der de åtnjutit undervisning, denna undervisning avslutas med sjette klassen, och de äro till äfventyrs icke i tillfälle att förskaffa sig de ekonomiska subsidier, med hvilkas tillhjälp de skulle kunna förflytta sig till ett annat mer eller mindre aflägsset läroverk för att der avsluta sina studier och kunna utgå ur skolan försedd med betyg för afgång till universitet. Det är, såsom Herr Departementschefen vidare behagat erinra, realiniens uppgift att tjena två ändamål, och derföre synes det mig angeläget att åtminstone vid sådana läroverk, der efter all sannolikhet lärjungarnes antal skall framgent blifva så stort, att detsamma kan sysselsätta lärare inom läroverkets alla sju klasser, den sjunde klassen *icke ännu* indrages. För den varsamhet beträffande ifrågavarande reform, som är omnämnd i statsrådsprotokollet, och hvarom Herr Departementschefen sjelf talat, bör Riksdagen vara honom all möjlig tack skyldig. Men det förefaller mig som om man iakttagit ännu större grad af varsamhet, om man förklarar att derest efter några års förlopp, sedan verkningarne af den nya omorganisationen af rikets elementarläroverk hunnit *sträcka sig upp* till 7 klassen, det skulle vid vissa läroverk visa sig att sjunde klassens nedre afdelning icke vore försedd med tillräckligt antal lärjungar, denna sjunde klass *då först* borde upphöra att finnas till. Att draga slutsatser af lärjungeantalet i sjunde klassen under de nu närmast förflutna fem åren, synes mig vara i sig mätto förhastadt, som det är ett bestämdt faktum, som icke kan bortresonneras, att efter den nya organisationen af elementarläroverken antalet lärjungar på den reala linien betydligt ökats. Att nu gifva till känna att, i fall efter ett visst antal år lärjungarnes antal i 7 klassen visat sig otillräckligt, nämnde klass må indragas, låter sig väl göra, men att dermot säga: nu skola vi indraga 7 klassen; skulle den framdeles komma att visa sig behöflig, återupprätta vi densamma, det förefaller mig i det närmaste likna en åtgärd, som om man, derföre att ett hus för tillfället saknade invånare, skulle företaga sig att rifva ned detsamma och säga: kommer om några år folk, som vill bo här, kunna vi ju bygga upp det igen. Det är icke sagdt att lika stora kostnader och besvär äro förenade med åtgärden att rifva ned den 7 klassen som med den att rifva ned ett hus, men visst är, att det är svårare att få en sjunde klass, sedan han en gång är borttagen, än att få bort denna klass, sedan han efter några år visat sig icke vara behöflig.

Det är dessa betänkligheter med afseende å hvad Herr Departementschefen nämnde, som jag i all vördsamhet tagit mig friheten att här meddela Kammaren; och af hvad jag nu yttrat torde framgå, att jag icke anser mig böra frångå det yrkande, jag tagit mig friheten att vördsamt till Kammarerna framställa.

Angående förändring i afseende på vissa elementarläroverks högre klasser.
(Forts.)

Häruti instämde Herr *H. Schultz*.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå, dels ock på bifall till hvar och ett af de särskilda förslag, som af Herrar Abraham Rundbäck, Linder och Lundberg blifvit framställda; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 15 punkten mom. a af utlåtandet N:o 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammarerna afslagit Utskottets hemställan.

Omröstningen försiggick och utföll med 99 ja mot 64 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

I mom. b hade Utskottet föreslagit:

att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anvisande af 12,500 kronor, för inrättande af en ny lektorsbefattning vid hvardera af de högre elementarläroverken i Göteborg, Jönköping, Karlstad, Lund och Westervik, för närvarande icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan föredragning skett af detta förslag, lemnades ordet på begäran till

Om anslag för en ny lektorsbefattning vid vissa läroverk.

Herr Mæchel, som anförde: Stats-Utskottet har uti sitt föreliggande betänkande medgifvit, "att behof af något ökade lärarekrafter vid ifrågavarande läroverk förefinnes". Men såsom skäl för afslag å Kongl. Maj:ts hemställan om anvisande af medel för detta ändamål anför Utskottet att det förefintliga behofvet bör, enligt Utskottets förmenande, kunna tillgodoses medelst förflyttande af lärare från andra läroverk, hvarest åtskilliga lärarebefattningar komma att indragas, och något särskildt anslag därför icke vara behöfligt. Således har Utskottet medgifvit, att behof af ökade lärarekrafter vid nu i fråga varande läroverk förefinns; och så är verkliga förhållandet. De skäl, som tala för en tillökning af lektorsbefattningarna, har Herr Ecklesiastik-

Om anslag för
en ny lektors-
befattning vid
vissa läroverk.
(Forts.)

ministern tydligt och klart anfört till statsrådsprotokollet, hvarföre flera skäl icke torde behöfva vidare omnämnas.

Då Utskottet gillar grundsatsen om de båda bildningsliniernas särskiljande, så finnes för mig en ytterligare grund att tala om det enda af i fråga varande läroverk, som är fullständigt på reallinien, eller elementarläroverket i Westervik. Då detta såsom fullständigt på reallinien ordnades, blef behovet af lärarekrafter dock ej fullständigt tillgodoseadt. Det fattas nemligen lektor i kemi och naturalhistoria; hvarföre undervisningen i dessa, för realbildningen så viktiga ämnen måste bestridas af en adjunkt. Detta läroverk har för det närvarande endast två lektorer, och att begära att det åtminstone skall erhålla tre sådana är väl icke obilligt, då de på reallinien fullständiga läroverken böra hafva fyra lektorer.

Första Kammaren har redan fattat beslut om att bevilja i fråga varande anslag till denna lektorsbefattning vid Westerviks högre elementarläroverk, och får jag vördsamt yrka, att äfven denna Kammare för detta ändamål beviljar det begärda anslaget af 2,500 kronor.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet Carlsson: De skäl, som blifvit i statsrådsprotokollet anförda för beviljande af anslag till i fråga varande nya lektorstjenster, äro, som jag tror, talande. Dessa skäl äro i sjelfva verket oberoende af den anordning af läroverken i dess helhet, som äfven denna Kammare numera har godkänt. De grunda sig nemligen på helt andra förhållanden, d. v. s. på talrikheten af lärjungarne i de läroverk, om hvilka här är fråga; ty dels är hela antalet af lärjungar synnerligen stort, dels är detta antal å den reala liniens högre klasser det största som kan finnas.

Ehuru nu dessa förhållanden förefinnas, inser jag likväl, att man, med afseende på bifall till punkten i dess helhet, nu mera icke kan hysa någon förhoppning, sedan Första Kammaren afslagit det af Kongl. Maj:t begärda anslag till fyra af dessa läraretjenster, och således till största delen bifallit Utskottets afstyrkande hemställan i afseende på Kongl. Maj:ts i ämnet framställda förslag. Men jag kan dock för min del icke underlåta att anhålla, att det äskade anslaget till den femte lektorstjensten, eller den vid högre elementarläroverket i Westervik, måtte vinna Kammarens bifall, enär frågan om densamma hvilat på annan grund, än om de öfriga. Det har inom denna Kammare visat sig ett ganska starkt intresse för att den reala linien må utvecklas och komma till sin fulla kraft; men för att detta skall kunna ega rum, måste de läroverk, som äro fullständiga å denna linie, förses med tillräckligt antal lärarekrafter. Det torde icke kunna förnekas, att Westerviks på nämnda linie fullständiga läroverk har för litet af lärarekrafter, då der endast finnas *två* lektorer, samt läroverket saknar en särskild lektor i naturvetenskaperna — ett ämne, som af alla torde medgifvas vara af synnerlig stor vigt för reallinien. Detta är ett behof, som jag vågar tro, att Kammaren skall behjerta, och då här icke är fråga om beviljandet af anslag till mera än *en* lektorstjenst, förenar jag mig med dem, som uttalat den önskan, att Kammaren,

med bifall i öfrigt till Utskottets förslag, måtte godkänna Kongl. Maj:ts nådiga proposition i afseende på den ifrågasatta nya lektorstjensten i Westervik — något som Kammaren så mycket hellre kan göra, som berörda fråga är af de öfriga i samma punkt alldeles oberoende.

Om anslag för en ny lektorsbefattning vid vissa läroverk.
(Forts.)

Herr Rundgren: Jag har begärt ordet icke för att göra något yrkande utan för att, med anledning af Utskottets hemställan, att Kongl. Maj:ts förslag för närvarande icke måtte vinna Riksdagens bifall, beträffande elementarläroverket i Karlstad lemna en upplysning, som utvisar att behof af ännu en lektor vid detta läroverk redan nu förefinnes. Lärjungarnes antal har nemligen under den senare tiden så betydligt ökats, att från och med 2 till och med 6 klasserna hvarje klass måst fördelas i 2 afdelningar, till följd hvaraf behovet af lärare ökats, så att vi under innevarande läseår hafva icke mindre än fem extra lärare. Tydligt är emellertid, att det ej kan vara med ett läroverks fördel förenligt, att undervisningen bestrides af så många extra lärare, som förhållandet nu är i Karlstad. Behöfligt är alltså att öka de ordinarie lärarnes antal.

Det är endast detta jag velat säga. För öfrigt instämmer jag uti det yrkande, som blifvit framställt angående beviljande af anslag för inrättande af en ny lektorsbefattning vid elementarläroverket i Westervik.

Herr Nils Östling: Jag inskränker mig till att instämma uti Herr Mæchels förslag, nemligen om anvisande af 2,500 kronor för inrättande af en ny lektorsbefattning vid Westerviks på reallinien fullständig elementarläroverk.

Herr Linder: Jag anhåller endast att få instämma med Herrar Nils Östling och Mæchel.

Härmed var öfverläggningen slutad. Derunder hade endast yrkats att, med bifall till Utskottets hemställan i öfrigt, det förslag, som Herr Mæchel framställt, måtte antagas. Herr Talmannen gaf emellertid först proposition på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick samt derefter på nyss nämnda yrkande; och som den förra propositionen besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Utskottets hemställan oförändrad bifallits.

I punkten 16 hade Utskottet, i anledning af Kongl. Maj:ts framställning om en förhöjning i anslaget till arfvoden åt extra lärare från 90,000 kronor till 100,000 kronor, hemställt:

att Riksdagen måtte berörda nådiga förslag bifalla och alltså höja anslaget till arfvoden åt extra lärare med 10,000 kronor.

Efter uppläsning af denna hemställan, anförde:

Herr Lithner: Det är icke för att motsätta mig Stats-Utskottets i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition gjorda hemställan i denna punkt, som jag begärt ordet, utan endast för att så väl af Herr

Ang. förhöjning i anslaget för extra lärare.

Ang. förhöjning i anslaget till extra lärare.
(Forts.)

Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet som af Stats-Utskottets ärade ledamöter begära några upplysningar, hvilka jag anser vara nödvändiga att komma till Kammarens kännedom i afseende just på i fråga varande anslag.

Enligt hvad som förut torde vara bekant för dem, som under de senare åren deltagit i Riksdagens förhandlingar eller sedermera läst dessa i tryck återgifna, har det funnits ett stadgande af innehåll, att de extra lärare, som antingen genomgått föreskrifven profårskurs eller utan anmärkning fullgjort dermed jemförlig tjänstgöring vid elementarläroverken, egde rättighet till åtnjutande af ett högre arfvode, som, om jag icke allt för mycket misstager mig, förut uppgick till 1,250 kronor --- respektive 1,000 kronor för dem, som icke genomgått profår --- och hvilket arfvode numera är höjdt till 1,500 kronor --- respektive 1,250 kronor för dem, som icke genomgått denna kurs. Nu har det emellertid inträffat, att, ehuru dessa stadganden funnits intagna i 1874 års skolstadga, genom Kongl. cirkuläret den 30 December sistlidna år föreskrifvits, att ensamt genomgående af profår berättigar till åtnjutande af dessa förmåner, så att de extra lärare, som allt sedan 1863 beredt sig på erhållande af detta arfvode, icke genom att genomgå profårskursen utan genom att tjänstgöra och få betyg öfver godkänd tjänstgöring vid läroverken blifvit utstrukna från rättigheten så väl till högre arfvode som att få beräkna lönetur efter viss tid, jag tror tre år. Om allt detta förefinnes, så vidt jag kunnat se, hvarken i statsrådsprotokollen, sådana de föreligga i Kongl. Maj:ts proposition, eller i Stats-Utskottets utlåtande någon upplysning för Kammaren. Det synes likväl som om Stats-Utskottet, efter att hafva afgjort 16 punkten i detta betänkande, vid 17 punktens behandling kommit till någon besinning derom, att Utskottet möjligen något förhastat sig i den förra punkten. Då man kommer till 17 punkten, som angår lönetursberäkning för extra lärare och vikarier vid statens elementarläroverk, får man nemligen se en liten kläm, väl icke i Stats-Utskottets förslag till beslut utan i dess motivering, der det heter:

“vid behandlingen af detta förslag har Utskottet icke kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten derå, att åtskillige lärare torde finnas, hvilka, på grund af föreskrifter i gällande läroverksstadga och Kongl. cirkuläret den 28 Augusti 1874, borde, änskönt de icke genomgått profår, vara likstälde med dem, som varit sådant prof underkastade. Det har syns Utskottet som om billigheten fordrade, att sådana lärare icke blefve försatta i ogynsammare belägenhet än sina oftast yngre kamrater, hvilka dessutom ej sällan torde hafva af dem åtnjutit undervisning. Då Kongl. Maj: emellertid icke lär underlåta att i nåder tillse, det rättvisans och billighetens fordringar i nu antydda hänseende blifva uppfyllda, samt i öfrigt ej något varit att vid omförmälda nädiga förslag erinra,“ etc.

Jag kan icke undertrycka den känslan eller tanken, att der är någon oegentlighet begången, derigenom att det icke har blifvit för Riksdagen klart framhållet, efter hvilken grund desse extra lärare och vikarier skulle kunna få åtnjuta högre eller lägre aflöning af, det anslag, som nu här föreslås, eller den lönetur, som skulle dem tillkomma.

Det synes, som om Stats-Utskottet, som troligen saknat nödiga upplysningar, icke kunnat göra annat än det gjort. Jag begär för närvarande, utan att göra något yrkande, endast en upplysning om, huru man tänkt sig förhållandet, och, om någon täckes gifva mig denna upplysning, skall jag sedan möjligen få tillfälle att göra det yrkande, hvartill jag kan anse mig befogad.

Angående förhöjning i anslaget till extra lärare.
(Forts.)

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet Herr Statsrådet Carlsson: Gerna skall jag lemna den upplysning, jag kan, i nu berörda ämne. Sammanhanget i Utskottets hemställan läser Utskottet sjelf förklara, men mig har det förefallit helt naturligt, att Utskottet unnat dessa lärare allt godt, men icke kunnat i bestämda ordalag uttrycka denna välvilja, emedan ett hinder funnits i Riksdagens förutgående beslut. De rättigheter, Kongl. Maj:t begärt för lärarne vid elementarläroverken, äro nemligen desamma, som tillagts lärarne vid enskilda läroverk; och dessa rättigheter hafva tillkommit på Riksdagens egen begäran.

Hvad åter de vilkor vidkommer, som genom sist utkomna cirkulär faststälts för åtnjutande af högre arfvoden för vikarierande och extra lärare, har den ärade talaren yttrat, att det icke vore klart, efter hvilka grunder dessa arfvoden skola fördelas, men detta kommer troligen deraf, att den ärade ledamoten icke var närvarande vid den riksdag, då dessa grunder framlades. Förhållandet är, att anslaget till dessa arfvoden blifvit höjdt vid 1875 års riksdag. Då vid denna riksdag Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof framlades, funnos i det den Kongl. propositionen åtföljande statsrådsprotokoll angifna de grunder, som borde följas vid fördelningen af ifrågavarande arfvoden, och dessa grunder voro, att den, som aflagt filosofie kandidatexamen och genomgått profår, skulle få 1,500 kronor om året. För dem åter, som icke hade dessa egenskaper, skulle arfvodet utgöra 1,250 kronor. Denna anslagsförhöjning biföll Riksdagen. Efter dessa föregående kunde väl ej vid cirkulärets utfärdande andra vilkor stipuleras för anslagets beviljande än de som framlagts för en föregående Riksdag och kunde anses af denna godkända.

Jag vet väl, att det finnes en del lärare, hvilkas antal likväl ständigt minskas, som icke ega erforderliga kvalifikationer för åtnjutande af de i nämnda cirkulär omförmälda förmåner, men icke dess mindre hafva tjenstgjort en längre tid såsom extra lärare, en del på ett förtjenstfullt sätt. Ett sådant förhållande kan dock endast gifva anledning till undantag i särskilda fall, dem styrelsen har att bestämma, men den allmänna regeln kan icke vara annan än den, som, i sig sjelf riktig, förut är af regering och Riksdag godkänd. Att i enskilda fall uppfylla de fordringar, billigheten kräfver, dertill är regeringen otvifvelaktigt befogad.

Herr Lithner: Jag får fästa uppmärksamhet derpå, att jag i mitt senaste anförande endast af vederbörande begärde en upplysning,

Angående
förhöjning i
anslaget till
extra lärare.
(Forts.)

och sedan en sådan nu blifvit af Herr Departementschefen lemnad, har jag naturligtvis intet annat att göra än underordna mig denna auktoritet. Det återstår mig likvisst att visa foget för min begäran. Det syntes mig nemligen lämpligt, att Riksdagens ledamöter blifve upplysta om de grunder, enligt hvilka de ifrågavarande arfvodena skulle komma att utdelas, och huru vida desse gamle lärare, af hvilka en del tjenstgjort 9 à 10 år, verkligen blifvit genom Kongl. cirkuläret den 30 December 1876 afskurna från de rättigheter, de trott sig ega. Vid nuvarande förhållande har jag intet påstående att göra, utan har endast velat säga, att önskligt hade varit, om här likasom på andra ställen något tydligare tillkännagifvits, på hvad punkt saken står.

Herr Axel Bergström: Herr Talman! Mig förekommer det, som om ett något mystiskt förhållande förefunnes vid den ännu icke föredragna 17 punkten, hvaraf ett stycke nyss blifvit af Herr Lithner uppläst. Detta stycke berör alldeles icke det ämne, som i 17 punkten behandlas. Nämnda punkt omförmäler nemligen en framställning, afseende att bereda *extra* lärarne vid statens elementarläroverk för deras tjenstgöring i nämnda egenskap samma förmåner, som genom Kongl. kungörelsen den 29 Maj 1874 tillförsäkrats vederbörligen kvalificerade lärare vid enskilda läroverk af viss beskaffenhet. Det måste nemligen auses såsom ett förbiseende, att icke dessa förmåner beviljades jemväl extra lärarne för extra tjenstgöring vid statens elementarläroverk; och det är af denna anledning Kongl. Maj:t häri föreslagit en rättelse, som blifvit af Stats-Utskottet godkänd och äfven jag för min del anser fullt rigtig. Men Utskottet har i detta sitt förslag enligt min tanke på obehörigt sätt inblandat ett mystiskt moment, som jag för min del, då saken ej är mig tillräckligt klar, anser icke böra kvarstå. Utskottet säger nemligen, bland annat, att det synts Utskottet, som om billigheten fordrade, att extra lärarne vid statens elementarläroverk "icke blifve försatta i ogynnsammare belägenhet än sina oftast yngre kamrater, hvilka dessutom ej sällan torde hafva af dem åtnjutit undervisning. *Då Kongl. Maj:t emellertid icke lär underlåta att i nåder tillse, det rättvisans och billighetens fordringar i nu antydda hänseende blifva uppfyllda samt*" etc. Det vill häraf synas, som skulle i berörda hänseende rättvisans och billighetens fordringar hittills icke blifvit uppfyllda, men att man väntade, att så skulle ske. Enligt min tanke är det dock betänkligt att insmyga ett sådant resonnement, hvilket för den, som läser det, måste förefalla högst oklart. Skulle dermed åsyftas någon erinran i afseende å beloppet af de extra lärarnes aflöning, hade dessa ord rätteligen haft sin plats under 16 punkten. För min del är jag icke tillräckligt inne i saken för att kunna bedöma, huru vida Riksdagen genom sitt år 1875 fattade beslut föranledt de bestämmelser i Kongl. cirkuläret af den 30 December 1876, hvilka chefen för Ecklesiastikdepartementet nyss omförmäلت. Det vill af hvad som förekommit synas, som om enskilda extra lärare blifvit i följd af detta cirkulär lidande; och möjligt är att Utskottet afser att bereda en rättelse härutinnan, men den principiella frågan står dock olöst kvar, huru vida icke i enlighet med den grundsats, som

i föregående nådiga circular af den 12 Juli 1872 och den 28 Augusti 1874 i fråga om extra lärares rätt till högre arfvodesbelopp tillämpats, men hvilken grundsats i 1876 års circular öfvergifvits, ett års väl vitsordad tjänstgöring vid elementarläroverk bör för erhållande af högre extralärarearfvode anses vara ett lika godt kompetensvilkor, som genomgående af profår.

Vid den nu föredragna 16 punkten har jag intet yrkande att göra; men jag upprepar, att förhållandet är mystiskt och ännu icke blifvit tillräckligt utredt och förklaradt, framför allt icke från Utskottets sida, af hvilket man åtminstone borde kunna vänta en tydligare förklaring.

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter punkten bifölls.

Punkterna 17 och 18:

Blefvo äfven bifallna.

Som tiden redan långt framskridi uppsköts den vidare föredragningen af det föreliggande utlåtandet till Kammarens nästa sammanträde.

§ 2.

Anmälades och bordlades nedan nämnda inkomna ärenden:

Särskilda Utskottets för behandling af förslaget till värnpligtslag m. m. utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 15 och 16 samt de delar af dess nådiga proposition N:o 1, som dermed stälts i förbindelse, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i samma eller dermed sammanhängande ämnen; och

Lag-Utskottets utlåtande N:o 22, i anledning af väckt motion om antagande af förordningen angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog inom Norrbottens län, att gälla jemväl för Westerbottens län, med undantag af lappmarkerna.

I sammanhang med bordläggningen af dessa utlåtanden beslöts, på hemställan af Herr Talmannen, att desamma, jemte öfriga till Kammaren inkomna, ännu oafgjorda ärenden, som blott blifvit en gång bordlagda, skulle uppföras främst å den föredragningslista, hvilken för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

*Angående
förhöjning i
anslaget till
extra lärare.
(Forts.)*

§ 4.

Herr *R. Ehrenborg* afgaf en motion, afseende en underdånig skrifvelse derom, att vissa docenter vid öfvergång till elementarläroverkets tjenst måtte få tillgodoberäkna sig högst fem år af den tid de deltagit i undervisningen vid universitetet; och blef denna motion, som erhöll ordningsnummern 143, på begäran bordlagd.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgörömlen under 10 dagar från och med den 12 i denna månad beviljades Herr *S. G. von Geijer*.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

Gustaf Westdahl.